

Lokalny Program

Rewitalizacji dla Gminy

Brzuze na lata 2017-2023

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Przesłanki i podstawa prawna opracowania	5
dokumentu.....	5
3. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.....	6
3.1 Szczebel europejski	7
3.2 Szczebel krajowy	7
3.3 Szczebel regionalny.....	9
3.4 Szczebel lokalny	14
4. Opis obszaru objętego opracowaniem	17
4.1 Układ osadniczy gminy.....	18
5. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych	19
5.1. Metodologia	19
5.2. Strefa społeczna	21
5.2.1. Struktura demograficzna.....	22
5.2.2. Pomoc społeczna	27
5.2.3. Bezpieczeństwo	31
5.2.4. Bezrobocie	34
5.2.5. Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej.....	36
5.2.6. Sieć drogowa.....	39
5.2.7. Aktywność społeczna mieszkańców.....	40
5.3. Strefa gospodarcza.....	43
5.4. Aspekty funkcjonalno-przestrzenne.....	47
5.4.1. Zabytki	47
5.5. Strefa techniczna.....	52
5.6. Strefa środowiskowa	54
6. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego	57
6.1. Strefa społeczna	57
6.2. Strefa gospodarcza.....	59
6.3. Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa	60
6.4. Zasięg obszarów zdegradowanych.....	61
7. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji.....	64
8. Analiza SWOT.....	66
9. Diagnoza obszaru rewitalizacji	67
9.1. Obszar rewitalizacji – Brzuze.....	67
9.2. Obszar rewitalizacji – Ostrowite.....	68
9.3. Obszar rewitalizacji – Ugoszcz.....	69
10. Partycypacja społeczna.....	70

11. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	71
12. Lista projektów rewitalizacyjnych	73
12.1. Projekty główne i uzupełniające	73
12.2. Działania rewitalizacji oddziałujące na obszary zdegradowane, będące poza ich granicami	82
13. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi	83
14. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych	87
14.1 Plan finansowy LPR	88
15. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	93
16. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja	94
16.1. Wdrażanie i aktualizacja	94
16.2. Monitoring i ewaluacja	97
Spis tabel	100
Spis wykresów	100
Spis rysunków	100

1. Wstęp

Celem programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia społecznego na zagrożonych patologiami obszarach. Realizacja programu rewitalizacji ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej. W działaniach tych brane pod uwagę są zagadnienia ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia, obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne, techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób skoordynowany.

Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łączyć sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich.

Stan kryzysowy – jest spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w innych sferach.

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

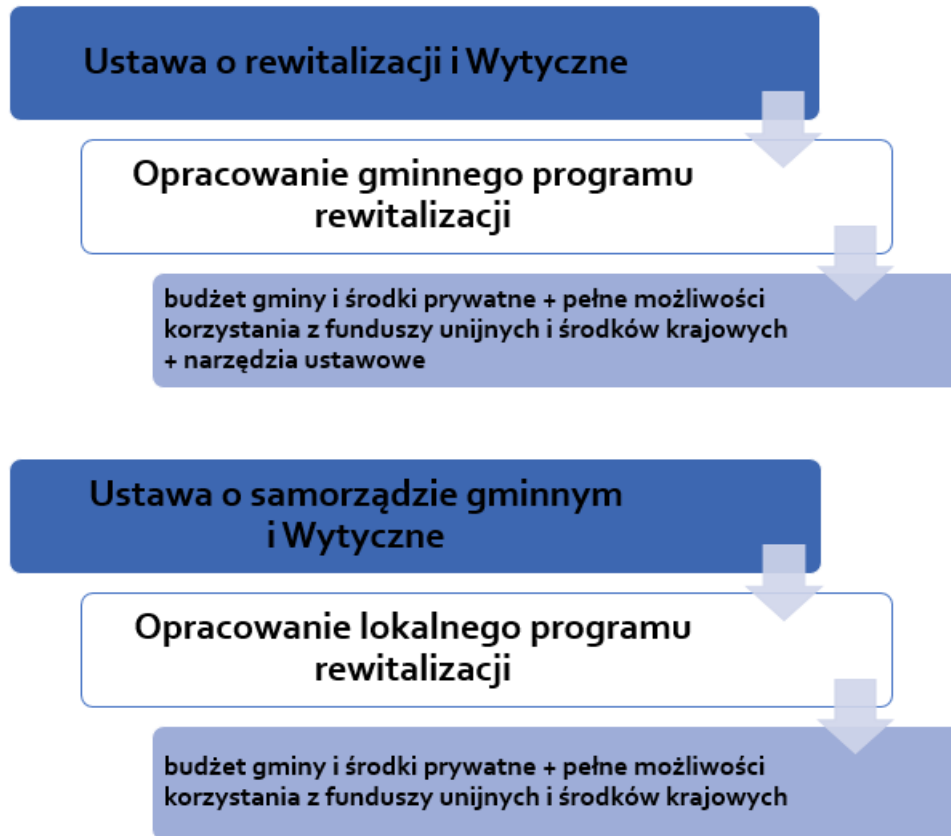
Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie

może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

2. Przesłanki i podstawa prawna opracowania dokumentu

W perspektywie unijnej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne zyskały także nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do dnia 31 grudnia 2023 roku Ustawa o rewitalizacji dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez trzy typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) – gminny program rewitalizacji,
- Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95) oraz Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne – lokalny lub miejski program rewitalizacji,
- Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – program rewitalizacji.

Rysunek 1. Podstawy prawne opracowania programów rewitalizacji oraz finansowanie działań rewitalizacyjnych.

Źródło: Opracowanie własne.

3. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach wiejskich, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

3.1 Szczelbel europejski

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

CEL 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.

CEL 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% liczby osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

CEL 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mające na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

3.2 Szczelbel krajowy

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:

Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;

Kapitał Ludzki:

Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;

Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny:

Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;

Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny:

Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo.

Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, *kierunek interwencji:* rozwój kapitału społecznego.

Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka,

Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, *kierunki interwencji*: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.

Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna,

Cel 1 Integracja społeczna, *kierunki interwencji*: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju jest najważniejszym dokumentem strategicznym w kwestii zagospodarowania przestrzennego kraju.

Została ona stworzona w celu zapewnienia efektywnego wykorzystania jego przestrzeni. Dokument zawiera cele i kierunki działań służące takiemu planowaniu przestrzennemu, które pozwolą na wzrost społeczno-gospodarczy państwa. Lokalny Program Rewitalizacji jest zgodny z następującymi celami określonymi w dokumencie:

- Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystywanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
- Przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego.

Narodowy Program Rewitalizacji 2022

Zapisy zawarte w Narodowym Planie Rewitalizacji definiują rewitalizację jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Lokalny Program Rewitalizacji jest zgodny z powyższym celem.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

Celem opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Wytycznych jest ujednoczenie warunków i procedur wdrażania programów operacyjnych na lata 2014-2020 w zakresie projektów realizujących cele i procesy rewitalizacji. Wytyczne określają, jak należy rozumieć pojęcie rewitalizacji w odniesieniu do działań współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS w perspektywie finansowej 2014-2020, wskazują instrumenty realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz zapewniają ich spójność oraz kompleksowość.

Lokalny Program Rewitalizacji został opracowany zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

3.3 Szcebel regionalny

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+ Misją regionu do 2020 r. jest uzyskanie określonego stanu rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego, gdzie na pierwszym miejscu są jego mieszkańcy: poszczególne jednostki tworzące rodziny i składające się na całe społeczeństwo.

„Kujawsko-pomorskie – człowiek, rodzina, społeczeństwo”

Misja ta będzie realizowana przez następujące priorytety:

1. Konkurencyjna gospodarka,
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast,
3. Silna metropolia,
4. Nowoczesne społeczeństwo.

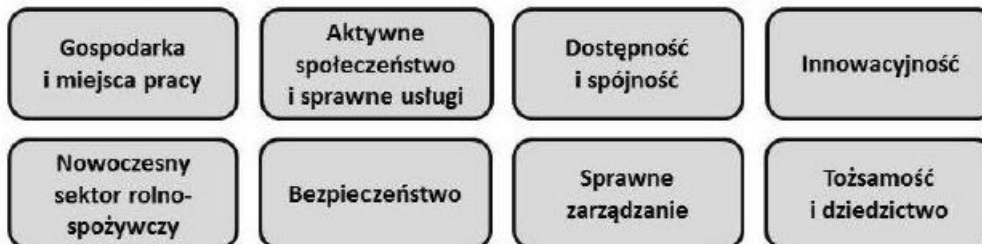
Wyżej wymienione priorytety zostaną zrealizowane dzięki ośmiu celom strategicznym.

KUJAWSKO-POMORSKIE. PLAN MODERNIZACJI 2020+

PRIORYTETY

CELE STRATEGICZNE

Przedmiotowy *Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Brzuze* wpisuje się w priorytety określone dla województwa kujawsko-pomorskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko – Pomorskiego Perspektywa 2020

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania przez samorząd wojewódzki regionalnej polityki przestrzennej. Jego celem głównym dla regionu jest:

Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców.

Celami szczegółowymi, wspierającymi cel główny są:

- Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym.
- Przyspieszenie rozwoju największych miast regionu, jako aktywnych biegunów wzrostu, stymulujących wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich w ich otoczeniu.
- Modernizacja struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu osiągnięta w następstwie rozwoju miast średnich (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław), a także pozostałych miast powiatowych, jako węzłów systemów transportowych i teleinformacyjnych oraz obszarów

z unikatowymi walorami środowiska przyrodniczego i predyspozycjami do użytkowania rekreacyjnego.

Działania przewidziane do realizacji w ramach *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Brzuze*, wpisują się w cele założone w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko - pomorskiego. Ich realizacja pozwoli na poprawę atrakcyjności przestrzennej Gminy Brzuze.

Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Rypińskiego

Priorytety inwestycyjne dla gminy Brzuze i powiatu rypińskiego przedstawiono poniżej.

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niedoskonały system usług społecznych i zdrowotnych; Wysoki stopień świadomości w zakresie kierunków rozwoju usług opiekuńczych i form aktywizacji osób wykluczonych społecznie bądź zagrożonych wykluczeniem oraz potencjał lokalowy do tworzenia nowych placówek pomocy społecznej.

Cel: Zdrowe i zintegrowane społeczeństwo

Sposób realizacji celu: Rewitalizacja; Wsparcie na rzecz poprawy dostępu do usług opiekuńczych nad osobami starszymi, z niepełnosprawnościami i zależnymi

Zasięg terytorialny działań: Gmina Miasta Rypin, Powiat Rypiński

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niedoskonały system usług społecznych i zdrowotnych - Bardzo duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej.

Cel: Zdrowe i zintegrowane społeczeństwo.

Sposób realizacji celu: Działania ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem

Zasięg terytorialny działań: Powiat Rypiński

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niedoskonały system usług społecznych i zdrowotnych - Niezadawalający poziom upowszechniania edukacji przedszkolnej; System kształcenia niespójny z wymogami rynku pracy

Cel: Zdrowe i zintegrowane społeczeństwo – Promocja edukacji przedszkolnej; Kreowanie systemu kształcenia w oparciu o wymogi rynku pracy – Przystosowanie placówek edukacyjnych oraz wyposażenie ich w sprzęt niezbędny do podnoszenia jakości kształcenia,

Sposób realizacji celu: Adaptacja istniejących obiektów na potrzeby świadczenia usług edukacji przedszkolnej; Wsparcie istniejących placówek wychowania przedszkolnego w zakresie generowania nowych miejsc przedszkolnych oraz poprawy jakości świadczenia usług edukacyjnych; Działania w zakresie wyposażenia/doposażenia szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne

Zasięg terytorialny działań: Gmina Brzuze, Gmina Rogowo, Miasto Rypin

Zidentyfikowany problem/potencjał: System kształcenia niespójny z wymogami rynku pracy – Niska jakość kształcenia, Placówki kształcenia zawodowego słabo zaopatrzone w sprzęt niezbędny do podnoszenia jakości kształcenia, Niezgodność oferty kierunków kształcenia z obecnymi potrzebami rynku pracy, Słabo rozwinięta oferta wysokiej jakości staży i praktyk zawodowych, Wysoki stopień znajomości potrzeb rynku pracy w szkołach zawodowych, stanowiący potencjał do prawidłowego rozwoju

Sposób realizacji celu: Realizacja wysokiej jakości staży i praktyk zawodowych dla uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami; Realizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w zakresie przedmiotów zawodowych i związanych z nimi kursów i szkoleń, dostosowanych do potrzeb pracodawców; Wsparcie nauczycieli kształcenia zawodowego ukierunkowane na podniesienie kompetencji lub kwalifikacji; Działania ukierunkowane na podniesienie kompetencji instruktorów

Zasięg terytorialny działań: Powiat Rypiński.

Zidentyfikowany problem/potencjał: System kształcenia niespójny z wymogami rynku pracy - Niedostateczna oferta zajęć pozalekcyjnych w zakresie rozwijania takich kompetencji kluczowych, jak umiejętność uczenia się czy zwiększanie kreatywności ucznia.

Sposób realizacji celu: Realizacja działań, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej; Podniesienie kompetencji lub kwalifikacji nauczycieli oraz pracowników pedagogicznych, ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych uczniów i indywidualnego podejścia do ucznia

Zasięg terytorialny działań: Powiat Rypiński

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niewystarczające dbanie o lokalne dziedzictwo kulturowe - Ograniczony rozwój lokalnej infrastruktury kulturalnej.

Sposób realizacji celu: Projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury.

Zasięg terytorialny działań: Gmina Brzuze, Gmina Miasto Rypin.

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna - Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura ciągów pieszo – rowerowych, Walory naturalne sprzyjające rozwojowi turystyki krajoznawczej.

Sposób realizacji celu: Budowa ścieżek pieszo – rowerowych.

Zasięg terytorialny działań: Powiat Rypiński.

Zidentyfikowany problem/potencjał: Niezadowalający poziom upowszechniania edukacji przedszkolnej.

Sposób realizacji celu: Wsparcie istniejących placówek wychowania przedszkolnego w zakresie generowania nowych miejsc przedszkolnych oraz poprawy jakości świadczenia usług edukacyjnych. Wsparcie nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych placówek wychowania przedszkolnego ukierunkowane na podniesienie kompetencji lub kwalifikacji.

Zasięg terytorialny działań: Gmina Brzuze, Gmina Rogowo, Gmina Skrwilno, Gmina Miasto Rypin.

Założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2023

W dokumencie określono cztery poziomy planowania i wdrażania polityki terytorialnej:

- Poziom wojewódzki – obejmuje miasta Toruń i Bydgoszcz oraz ich obszar funkcjonalny,
- Poziom regionalny i subregionalny - obejmuje miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z ich obszarami funkcjonalnymi,
- Poziom ponadlokalny (powiatowy) – obejmuje miasta powiatowe i ich obszary funkcjonalne (ORSG),
- Poziom lokalny – rozwój w ramach idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną (RLKS). Poziom ten obejmuje gminy wiejskie oraz miasta nie będące stolicami powiatów (lokalne centra rozwoju).

W Założeniach polityki terytorialnej przyjęto, że w zakresie regionalnej polityki rozwoju obszarów wiejskich konieczna jest ich aktywizacja społeczno-gospodarcza poprzez stymulowanie rozwoju społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. Lokalny Program Rewitalizacji wpisuje się we wskazane założenia.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020

Misją wskazaną w Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego jest tworzenie warunków dla rozwoju aktywności i samodzielności mieszkańców w życiu społecznym. Lokalny Program Rewitalizacji wykazuje zgodność z następującymi celami strategicznymi dokumentu:

- Wzrost poziomu samodzielności życiowej mieszkańców regionu,
- Wzrost poziomu życia mieszkańców regionu poprzez zwiększenie dostępności do różnego rodzaju usług społecznych,
- Wzrost poziomu aktywności w życiu społecznym.

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2016-2023 Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyń Region Północ

Celem działania Stowarzyszenia jest wykształcenie w lokalach czynnej postawy w działaniu na rzecz własnego rozwoju, a także umiejętności porozumiewania się, wyrażania własnych opinii, umiejętności wypracowania kompromisu na rzecz wspólnego dobra. Program Rewitalizacji wpisuje się w realizację następujących celów Lokalnej Strategii:

Cel ogólny nr 3: Rozwój spójności społecznej obszaru „Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyń Region Północ” do 2023

- Cel szczegółowy 3.1.: Kształtowanie postaw sprzyjających zaangażowaniu w oddolne inicjatywy lokalne na obszarze „Stowarzyszenia LGD Gmin Dobrzyńskich Region Północ” do 2023

3.4 Szczebel lokalny

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie gminy Brzuze w latach 2014-2020

- Rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym.

Cel główny: Utrzymanie podstawowych funkcji rodziny i zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin z uwzględnieniem rodzin niepełnych i wielodzietnych, „Rozwój kół zainteresowań dających możliwość rozwoju osobowego oraz poznawania tradycji i kultury lokalnej”

- ✓ zwalczanie bezrobocia i przeciwdziałanie jego skutkom,
- ✓ organizowanie i rozwijanie kompleksowego wsparcia dla dzieci i młodzieży szkolnej,
- ✓ organizowanie pomocy w rozwiązywaniu i ograniczaniu patologii,

- ✓ stwarzanie mieszkań socjalnych dla najbardziej potrzebujących,
- ✓ pomoc rodzinom w uzyskaniu samodzielności finansowej i eliminowanie postaw roszczeniowych.

- Osoby starsze.

Cel główny: Poprawa jakości życia ludzi starszych oraz zapobieganie marginalizacji starszego pokolenia, „Rozwój kół zainteresowań dających możliwość rozwoju osobowego oraz poznawania tradycji i kultury lokalnej”

- ✓ jak najdłuższe utrzymanie zdolności seniora do samo egzystencji w swym naturalnym środowisku oraz optymalizacji jego aktywności,
- ✓ zaktywizowanie rodziny do szerokich działań na rzecz członka rodziny,
- ✓ zapewnienie wsparcia osobom starszym niezdolnym do samodzielnej egzystencji w środowisku.

- Niepełnosprawni.

Cel główny: Poprawa warunków społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej i integracja społeczna, „Rozwój kół zainteresowań dających możliwość rozwoju osobowego oraz poznawania tradycji i kultury lokalnej”

- ✓ inicjowanie działań zmierzających do udostępnienia osobom niepełnosprawnym środowiska fizycznego, ułatwienie dostępu do informacji i środków komunikacji międzyludzkiej;
- ✓ aktywizacja zawodowa i wzmocnienie pozycji osób niepełnosprawnych tak, by mogły one realizować swoje prawa na rynku pracy.

- Grupy społeczne zagrożone chorobą alkoholową.

Cel główny: Aktywna forma przeciwdziałania negatywnych skutkom używania alkoholu oraz bieżące rozwiązania problemów alkoholowych wśród społeczności lokalnej, „Rozwój kół zainteresowań dających możliwość rozwoju osobowego oraz poznawania tradycji i kultury lokalnej”

- ✓ zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- ✓ udzielenie rodzinom w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- ✓ prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, szczególności dla dzieci i młodzieży,

w tym prowadzenie poza lekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo wychowawczych i socjoterapeutycznych,

- ✓ wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszenie i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych.

- Dzieci i młodzież.

Cel główny: Wyposażenie młodego pokolenia w umiejętności i kompetencje społeczne niezbędne w dorosłym życiu, przede wszystkim kształtowanie odpowiedzialności oznaczającej zdolność właściwego reagowania na wyzwania i nowe sytuacje życiowe, „Rozwój kół zainteresowań dających możliwość rozwoju osobowego oraz poznawania tradycji i kultury lokalnej”

- ✓ organizowanie i współfinansowanie wycieczki letniej dla dzieci z najuboższych rodzin,
- ✓ upowszechnienie wśród dzieci i młodzieży idei samopomocy i samo opieki,
- ✓ kształtowanie wśród dzieci i młodzieży postawy odpowiedzialności za: poprawę własnego położenia, edukację i doświadczenie, własne życie, zdrowie, fizyczne, emocjonalne, duchowe, wzrost, rozwój, przyszłość, w szczególności w perspektywie nieuchronności starzenia się.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Brzuze

Sukcesywne działania prowadzone w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej będą prowadziły do zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii na terenie Gminy, zmniejszenia zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej oraz zwiększenia świadomości energetycznej mieszkańców Gminy.

Realizacja działań ujętych w PGN wpłynie na poprawę strefy środowiskowej na terenie gminy Brzuze.

4. Opis obszaru objętego opracowaniem

Gmina Brzuze położona jest we wschodniej części województwa Kujawsko – Pomorskiego i wchodzi w skład powiatu rypińskiego, sąsiadując z:

- od północy z gminą Wąpielsk,
- od wschodu z gminą wiejską Rypin,
- od południowego - wschodu z gminą Rogowo,
- od południa z gminą Chrostkowo w powiecie lipnowskim,
- od zachodu z gminami Zbójno i Radomin w powiecie golubsko – dobrzyńskim.

Według podziału dokonanego przez J. Kondrackiego gmina Brzuze położona jest w obrębie Pojezierza Dobrzyńskiego na wysoczyźnie morenowej, charakteryzującej się urozmaiconą budową geologiczną i rzeźbą terenu. Pod względem orograficznym najbardziej urozmaicona jest południowa część gminy w rejonie wsi Okonin, Radzynek, Somsiorsy i Żałe. Wysokości względne na tym obszarze dochodzą do 50 m.

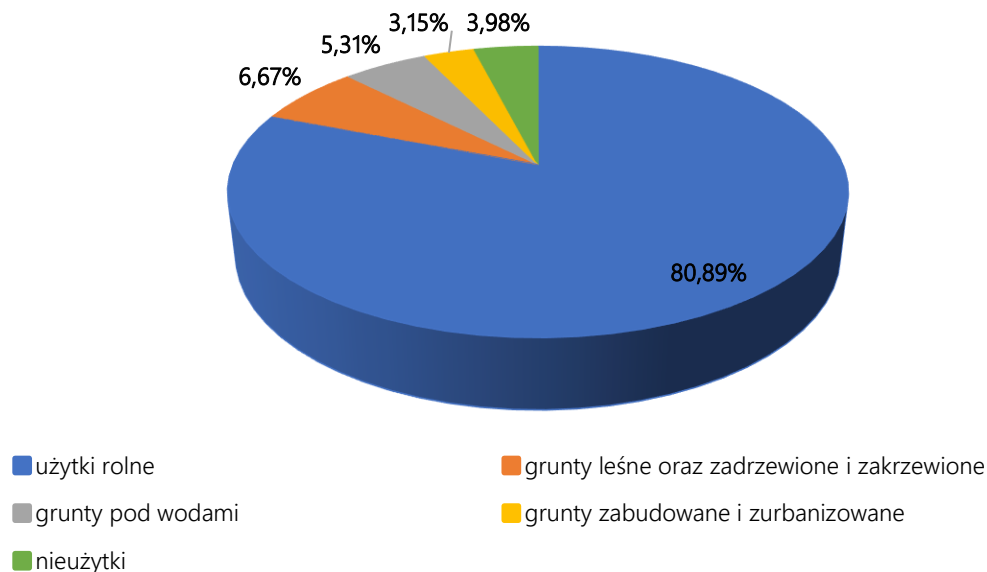

Rysunek 2. Granice administracyjne gminy Brzuze.

Źródło: www.google.pl/maps

Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Brzuze została przedstawiona na poniższym wykresie. Na terenie gminy przeważają użytki rolne, które zajmują prawie 81 % powierzchni gminy, w tym grunty orne stanowią 76,37 % powierzchni gminy.

Struktura użytkowania gruntów

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Brzuze.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

4.1. Układ osadniczy gminy

Gmina Brzuze podzielona jest również na 17 jednostek pomocniczych – sołectw. Wszystkie miejscowości mają charakter wiejski.

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Brzuze.

Sołectwo	Powierzchnia [ha]
Brzuze	454
Dobre	590
Giżynek	509
Gulbiny	480
Kleszczyn	645
Łączonek	296
Marianowo	199
Okonin	573
Ostrowite	531
Przyrowa – Mościska	348
Piskorczyń	350
Radzynek	465
Somsiory	341
Trąbin – Rumunki	505
Trąbin	482
Ugoszcz	976
Żałe	881
Razem	8 625

Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

5. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych

5.1. Metodologia

Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju obszar zdegradowany jest to obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy, rozumiany jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

W celu uzyskania rzetelnej oceny gminy Brzuze zastosowano podział na sołectwa, który funkcjonuje na terenie gminy i został przedstawiony poniżej.

Rysunek 3. Sołectwa gminy Brzuze.
Źródło: Opracowanie własne.

Metodą, która pozwala na ocenę i selekcję obszarów gminy o najwyższym stopniu degradacji jest standaryzacja przyjętego zestawu wskaźników cząstkowych, a następnie stworzenie na ich podstawie wskaźnika sumarycznego (indeksu zbiorczego). Wskaźnik sumaryczny stanowi sumę wskaźników cząstkowych.

Wyższa wartość wskaźnika cząstkowego obrazuje stan kryzysowy na terenie sołectwa.

Pierwszym etapem wyznaczania wskaźnika cząstkowego była normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, czyli skali niemianowanej, niezwiązanej z jednostką miary.

Obliczeń dokonano wg następujących wzorów:

Standaryzacja dla stymulant – wskaźniki, dla których wyższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_{i_{xij}}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

Stymulacja dla destymulant – wskaźniki, dla których niższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{\min_{i_{xij}} - x_{ij}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

$$WS_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m z_{ij}$$

WS_i – wskaźnik sumaryczny dla i – tego obszaru,

wc_{ij} – wartość zestandaryzowanej cechy j dla jednostki przestrzennej i ,

m – liczba cech wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego,

j – numer wskaźnika w i – tej jednostce przestrzennej.

Obszar będzie mógł zostać uznany za obszar zdegradowany, jeśli indeks zbiorczy dla danego obszaru będzie osiągał wartości najwyższe, co jest równoznaczne z najwyższym stopniem jego degradacji w skali gminy.

Celem wydzielenia obszarów kryzysowych w gminie uwzględniono także:

- analizę ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w gminie,
- kwerendę wiedzy eksperckiej zawartej, między innymi, w dokumentach gminnych.

5.2 Strefa społeczna

Zrównoważony rozwój poszczególnych gmin uzależniony jest od sytuacji demograficznej, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie ważnymi kwestiami poruszonymi w części społecznej diagnozy są: pomoc społeczna, edukacja, kultura, opieka medyczna,

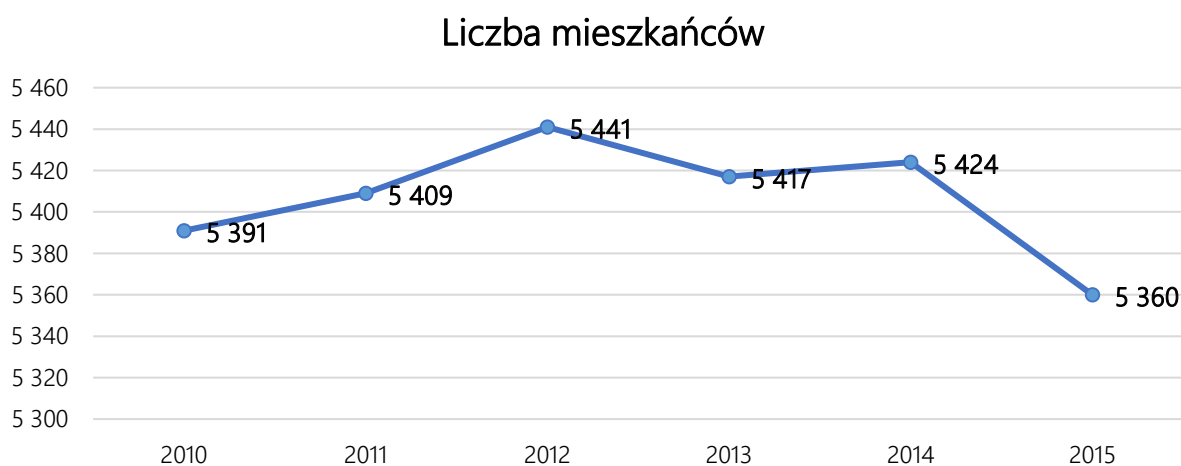
sport i rekreacja oraz aktywność publiczna mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

5.2.1. Struktura demograficzna

Potencjał demograficzny jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój społeczno-gospodarczy jednostki terytorialnej. Zmiany liczby ludności wpływają na zmianę liczby podatników, determinują popyt na usługi komunalne i komercyjne, a także wpływają na zjawiska przestrzenne. Zmiany populacji wywierają również duży wpływ na rynek pracy, szkolnictwo, ochronę zdrowia oraz kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego. Rozwój społeczno-gospodarczy gminy jest uzależniony nie tylko od liczby ludności, ale również od innych czynników, na które składają się struktura wiekowa ludności oraz zachodzące w niej procesy demograficzne.

Liczba mieszkańców

Na terenie gminy Brzuze liczba mieszkańców w ostatnich latach wykazuje wahania wartości z przewagą spadkową. W roku 2015 liczba mieszkańców wynosiła 5 360 osób.

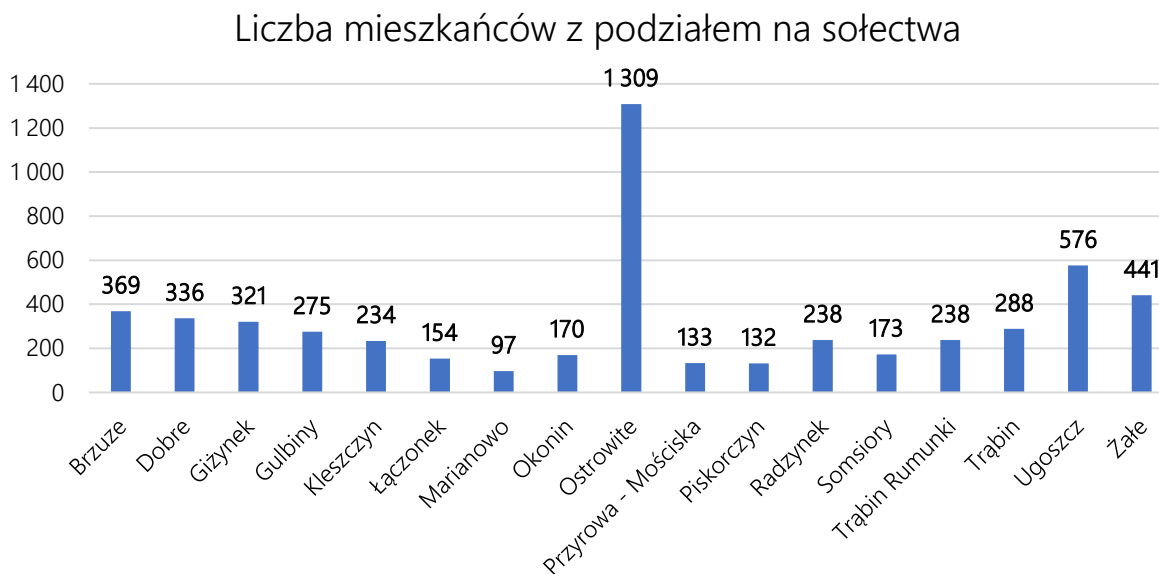

Rysunek 4. Liczba mieszkańców gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.

Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

Największa koncentracja ludności zamieszkującej teren gminy Brzuze występuje na terenie sołectwa Ostrowite.

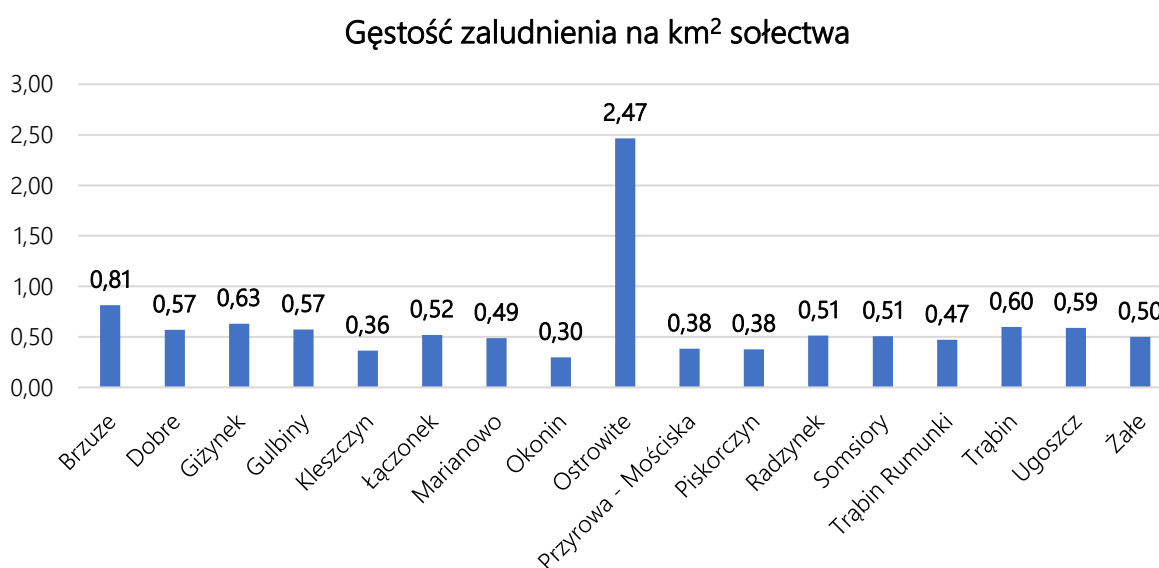
Wartość liczbowa mieszkańców z podziałem na sołectwa została przedstawiona na poniższym wykresie.

Wykres 2. Liczba mieszkańców z podziałem na sołectwa na terenie gminy Brzuze w roku 2015.
Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

Gęstość zaludnienia

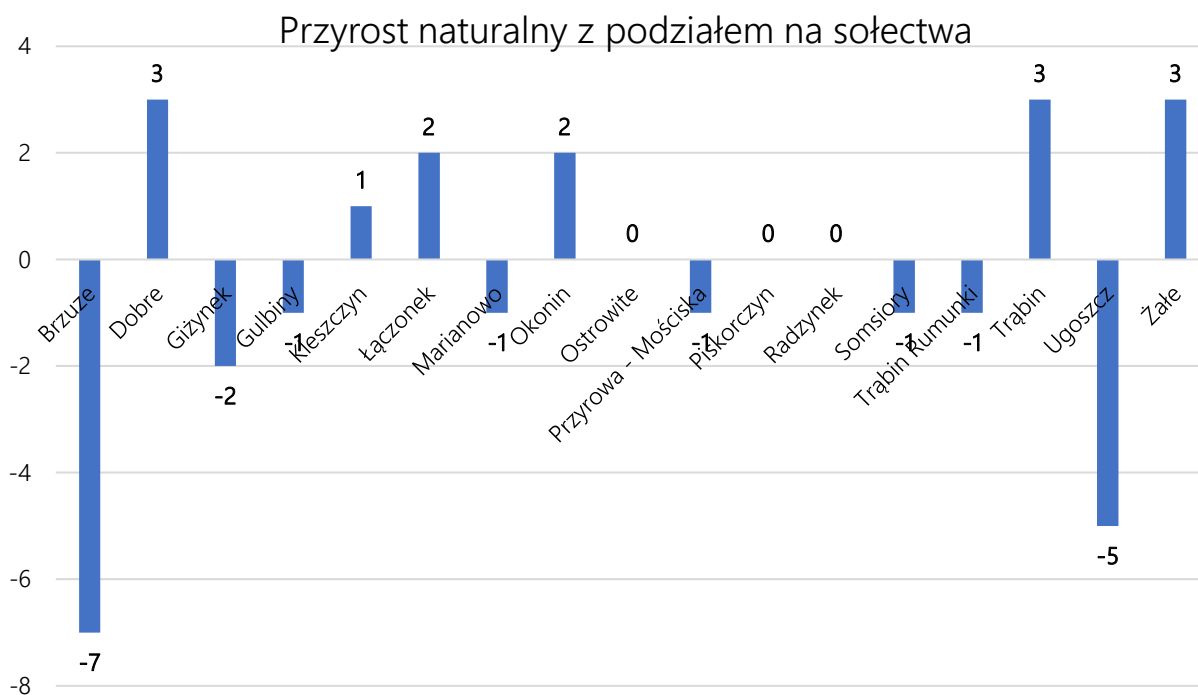
Biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia gminy Brzuze, najwyższa wartość obserwowana jest na terenie sołectwa Ostrowite.

Wykres 3. Gęstość zaludnienia na km² sołectwa gminy Brzuze.
Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

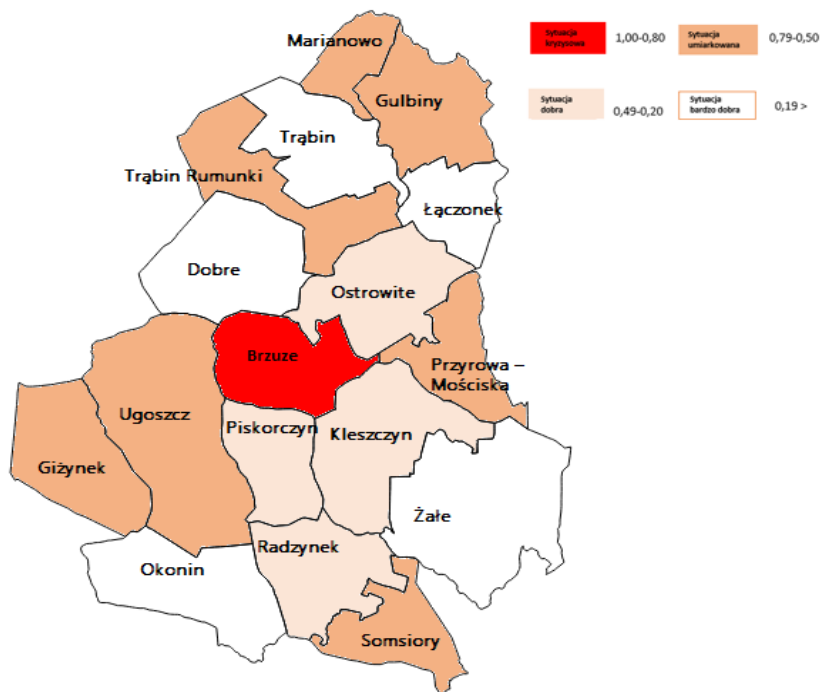
Przyrost naturalny

Na terenie gminy Brzuze w roku 2015 jak i w wcześniejszych latach odnotowywano ujemny przyrost naturalny. W roku 2015 wartość sumaryczna na terenie gminy wyniosła - 5. Wartość wskaźnika z podziałem na sołectwa przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy Brzuze z podziałem na sołectwa.
Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

Jako wskaźnik problemowy wskazano wartość przyrostu naturalnego na 100 mieszkańców sołectwa (im niższa wartość wskaźnika tym występuje gorsza sytuacja demograficzna na terenie danego sołectwa).

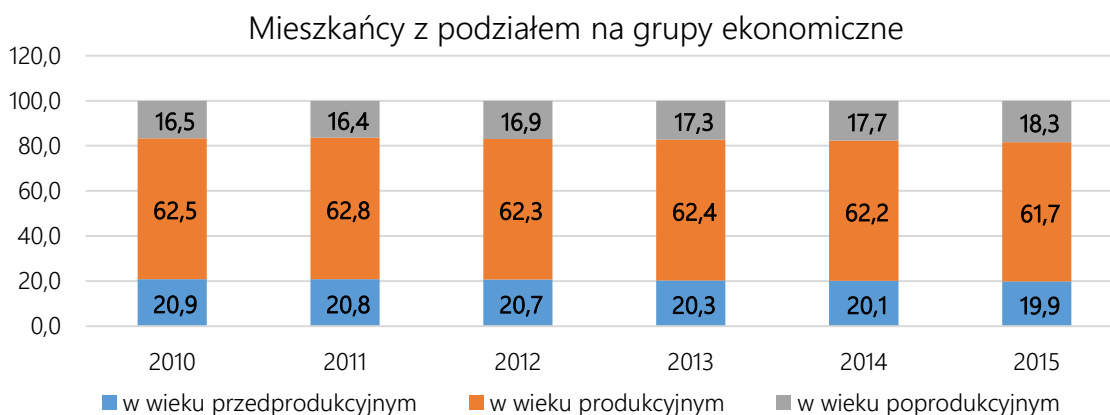

Rysunek 5. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niski przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

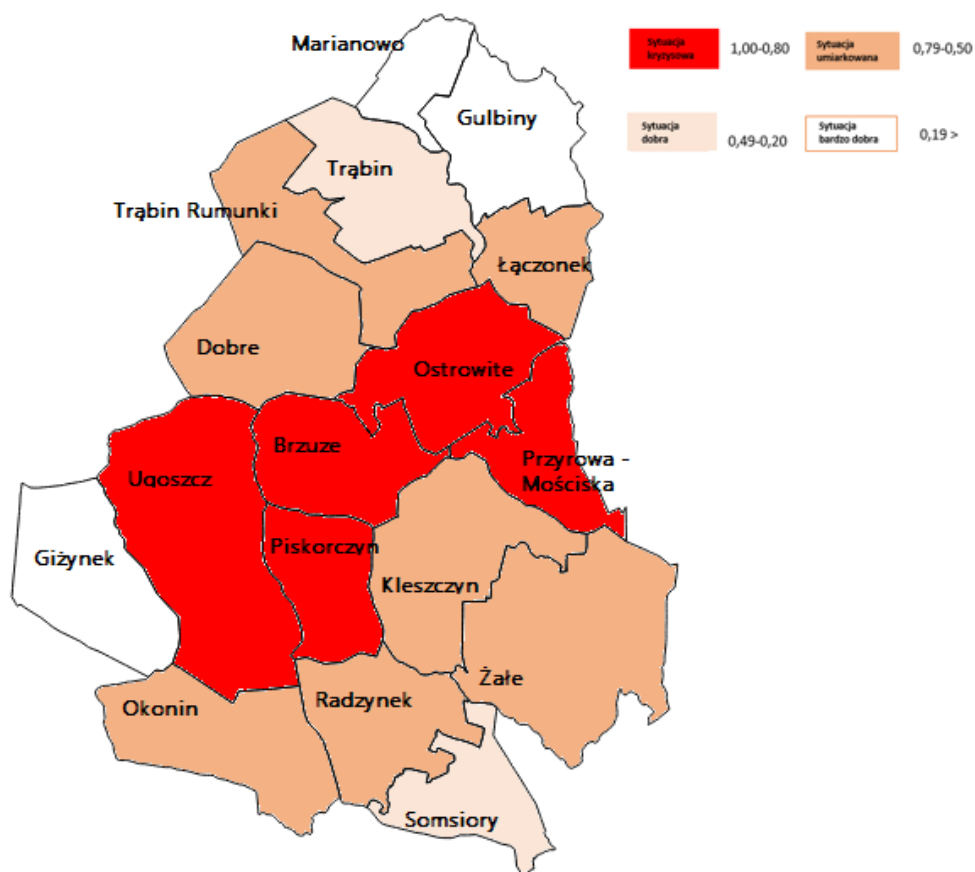
Grupy ekonomiczne

Analizując przebieg zmian demograficznych na terenie gminy Brzeze, można zauważyć stały wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym i spadek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 5. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2015 na terenie gminy Brzeze.
Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Szczególnie istotnymi wskaźnikami z punktu widzenia możliwości rozwojowych gmin są wskaźniki obrazujące strukturę wiekową ich mieszkańców. Najważniejszym z nich jest wskaźnik ukazujący stopień starzenia się lokalnych społeczności, którego miernikiem jest stosunek osób w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym – kobiety po 60 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia) do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w przedziale wiekowym 18-59 lat, mężczyźni w wieku 18-64 lat).

Rysunek 6. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wyżej przedstawionych danych można stwierdzić iż na terenie gminy występują korzystne trendy demograficzne:

- Liczba mieszkańców gminy z roku na rok spada,
- Wskaźniki przyrostu naturalnego wskazują ujemne wartości,

- Struktura wiekowa mieszkańców jest niekorzystna (postępujący proces starzenia się społeczeństwa gminy Brzuze).

5.2.2 Pomoc społeczna

Realizacją zadań w zakresie pomocy społecznej na terenie gminy Brzuze zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzuzem. GOPS w Brzuzem udziela świadczeniobiorcom pomocy w formie pieniężnej i niepieniężnej. W ramach świadczeń pieniężnych wypłacane są zasiłki stałe, okresowe i celowe. Świadczenia niepieniężne to usługi opiekuńcze i posiłki dla dzieci uczących się w przedszkolach i szkołach oraz dla osób dorosłych.

Formy pomocy są wielorakie, ale do najczęstszych należą różnego rodzaju zasiłki pieniężne i usługi opiekuńcze. Adresatami pomocy są rodziny wielodzietne, osoby które pozostają w trudnej sytuacji życiowej, dotknięte długotrwałym bezrobociem. Beneficjentami pomocy społecznej są również osoby przewlekle chore, niedostosowane społecznie oraz ludzie starzy i samotni. Wsparciem dla działań gminy w zakresie pomocy społecznej jest działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rypinie (wymiana informacji, skierowania do komisji lekarskich, szkolenia). Również dobrze układa się współpraca z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Toruniu. GOPS korzysta również z dostępnych funduszy PEFRON.

Formy udzielonej pomocy przez GOPS w Brzuzem w roku 2015 przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Brzuzem w roku 2015.

Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Brzuzem								
Zasiłki stałe	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłki stałe	Specjalistyczne usługi opiekuńcze	Usługi opiekuńcze	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe	Zasiłki celowe specjalne	Oplacenie posiłku dla dzieci przedszkolnych, uczniów i dorosłych	Pomoc socjalna
27	25	0	8	111	86	45	396	685

Źródło: GOPS w gminie Brzuze.

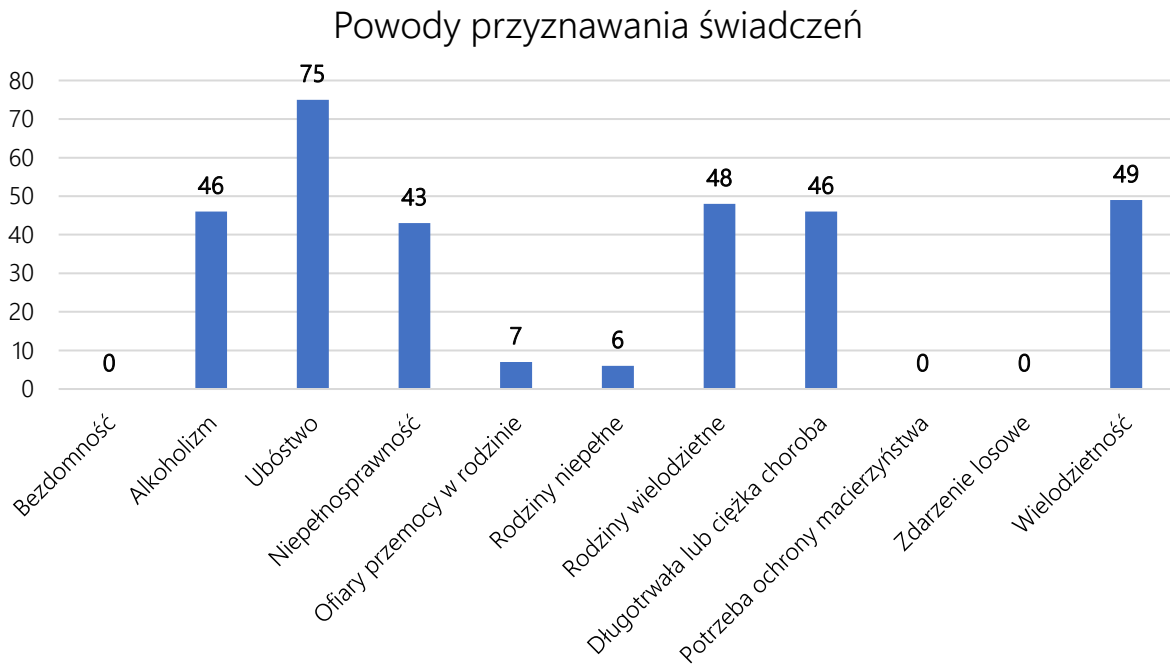
Formy udzielonej pomocy przez GOPS w Brzuzem z podziałem na poszczególne sołectwa przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 3. Formy przyznania pomocy społecznej rodzinom gminy Brzuze przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Sołectwo	Powody przyznania pomocy społecznej rodzinom gminy Brzuze przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej								
	Zasiłki stałe	Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały	Specjalistyczne usługi opiekuńcze	Usługi opiekuńcze	Zasiłki okresowe	Zasiłki celowe	Zasiłki celowe specjalne	Opłacenie posiłku dla dzieci przedszkolnych, uczniów i dorosłych	Pomoc socjalna
Brzuze	3	3	0	1	6	6	2	17	35
Dobre	1	1	0	2	2	3	3	10	21
Giżynek	0	0	0	1	1	6	2	29	39
Gulbiny	3	3	0	0	7	3	4	32	49
Kleszczyn	1	1	0	0	3	3	2	12	33
Łązonek	0	0	0	0	2	1	0	9	12
Marianowo	0	0	0	0	5	3	0	6	14
Okonin	3	3	0	0	2	3	1	7	16
Ostrowite	2	0	0	0	32	15	9	92	150
Przyrowa - Mościska	0	0	0	0	1	2	0	8	11
Piskorzyn	0	0	0	0	0	1	1	8	10
Radzynek	2	2	0	1	4	5	2	18	32
Somsiory	2	2	0	0	2	3	2	10	19
Trąbin Rumunki	1	1	0	2	4	6	3	12	28
Trąbin	1	1	0	0	7	4	2	41	55
Ugoszcz	3	3	0	0	24	11	4	55	97
Żałe	5	5	0	1	9	11	8	30	64
RAZEM	27	25	0	8	111	86	45	396	685

Źródło: GOPS w Brzuzem

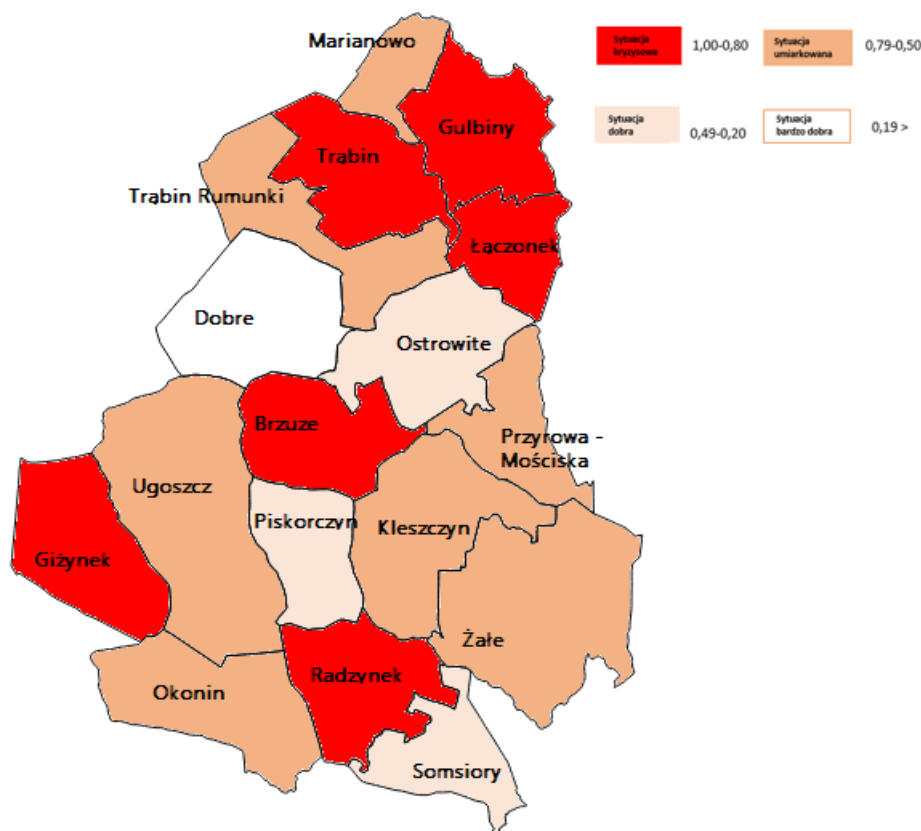
Największym problemem społecznym na terenie gminy, co potwierdzają dane przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest ubóstwo. Pozostałe przyczyny objęcia pomocą społeczną to długotrwała choroba, alkoholizm, wielodzietność. Często występuje kumulacja tych problemów.

Wykres 6. Powody przyznawania świadczeń społecznych na terenie gminy Brzuzewo w roku 2015.

Źródło: GOPS w Brzuzem

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę świadczeń udzielonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z podziałem na sołectwa.

Rysunek 7. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Profilaktyka zagrożeń społecznych

W gminie podejmowanych jest szereg działań mających na celu zapobieganie powstaniu patologii, zwłaszcza w zakresie problemów rodziny i uzależnień. Do najważniejszych należą:

- Organizowanie pomocy socjoterapeutycznej – 2 razy w miesiącu w punkcie konsultacyjnym przy Urzędzie Gminy Brzuze,
- Pomoc pedagogiczna w szkołach,
- Funkcjonowanie punktu informacyjno – konsultacyjnego – dyżury specjalisty terapii uzależnień – 1 raz w tygodniu,
- Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, uchwalany corocznie Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych;
- Funkcjonowanie świetlicy wsparcia dziennego w świetlicy w Żałem;
- Współfinansowanie wypoczynku dla dzieci – ferie zimowe i „Zielone wakacje”;

- Współfinansowanie przez gminę programu „Niebieska Linia”.
- Asystentura wsparcia rodziny i dzieci,
- Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dowozu do Środowiskowego Domu Samopomocy w Rypinie.

Do działań z zakresu szeroko rozumianej profilaktyki społecznej należą również organizowane w szkołach:

- konkursy literackie i plastyczne w szkołach;
- maraton trzeźwości;
- forum dyskusyjne poświęcone tematyce uzależnień i przemocy domowej;
- przeglądy szkolnych teatryków profilaktycznych;
- międzyszkolne turnieje w piłce nożnej rozgrywane pod hasłem „Żyj Zdrowo i Trzeźwo”.

Mieszkania socjalne

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem.

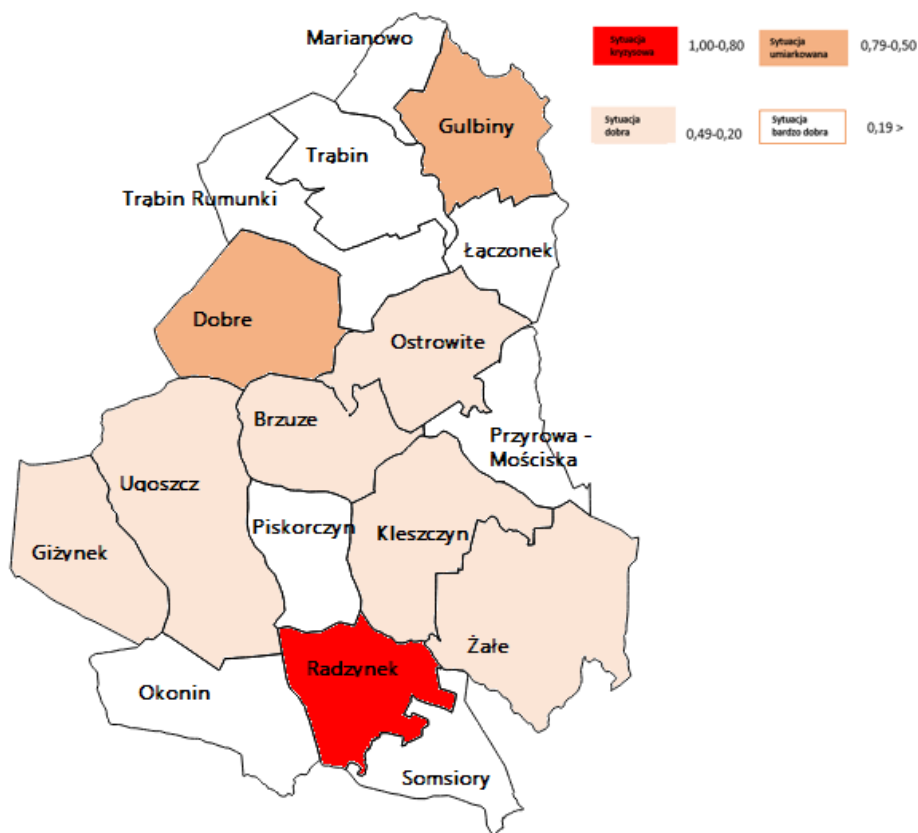
Na terenie gminy Brzuze brak jest mieszkań socjalnych co jest istotnym problemem społecznym.

5.2.3. Bezpieczeństwo

Jakość życia mieszkańców związana jest nierozdzielnie z poczuciem ich osobistego bezpieczeństwa. Dlatego ważne i nieodzowne są działania zmierzające do ciągłego doskonalenia i poprawy istniejącego stanu bezpieczeństwa publicznego.

W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie powiatu rypińskiego, do którego administracyjnie należy gmina Brzuze organem właściwym jest Komenda Powiatowa Policji w Rypinie.

W gminie Brzuze w roku 2015 odnotowano 28 przestępstw. Najwięcej przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa popełniono na terenie sołectwa Radzynek.

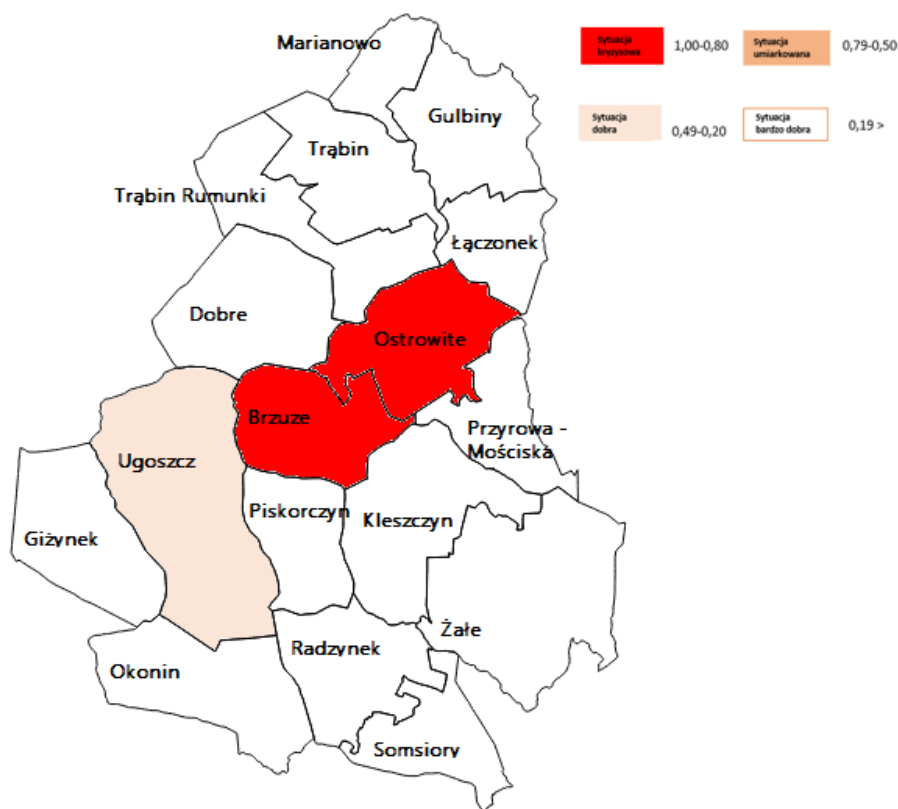
Rysunek 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Niebieskie karty

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę przyznanych niebieskich kart na terenie gminy Brzuze. W roku 2015 przyznano łącznie 9 niebieskich kart. Dane na ten temat pozyskano z Komisarjatu Policji w Rypinie.

„Niebieska Karta” może zostać założona przez Policję, Ośrodek Pomocy Społecznej, jak i Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wypełnienie „Niebieskiej Karty” nie jest jednak równoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Nie stanowi podstawy do wszczęcia postępowania karnego. Jednak w przypadku złożenia zawiadomienia i wszczęcia postępowania może ona zostać wykorzystana jako dowód procesowy. Dokumentacja „Niebieskie Karty” jest dla policji informacją, że w danej rodzinie dochodzi do przemocy. Dzielnicowy ma obowiązek nie później niż w ciągu 7 dni skontaktować się z daną rodziną. Jest zobligowany do rozpoznania sytuacji i jej systematycznego monitorowania, a także do udzielania pomocy w trakcie comiesięcznych wizyt. Również dla komisji rozwiązywania problemów alkoholowych Karta jest zapisem informacji powziętych przez przedstawicieli tych służb podczas wykonywania swoich obowiązków.

Rysunek 9. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

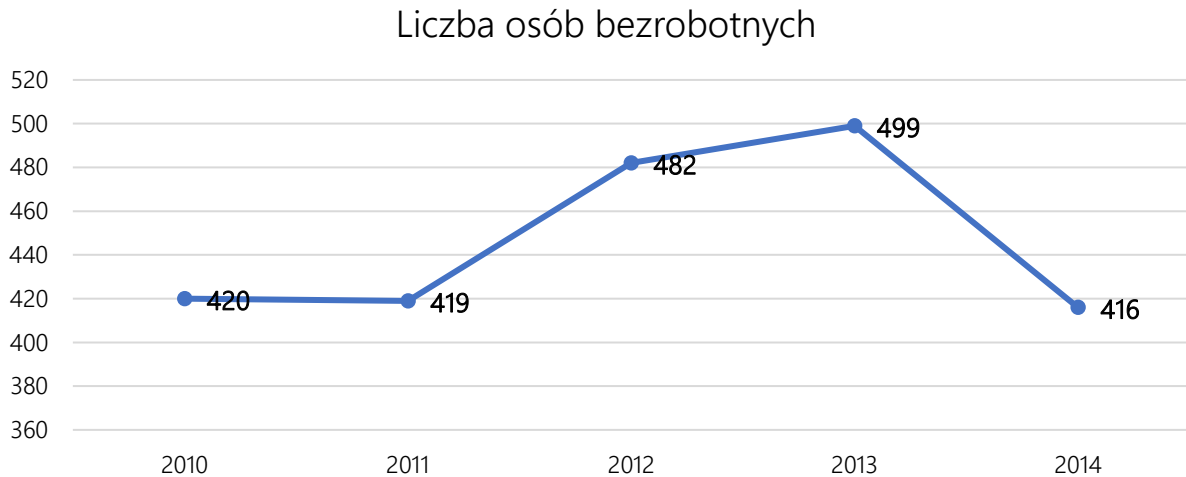
5.2.4. Bezrobocie

Bezrobocie należy do najpoważniejszych problemów współczesnej gospodarki. Wpływa ono bowiem na wiele sfer życia, zarówno ekonomiczną, społeczną, socjologiczną jak i psychologiczną. Najsilniej jednak bezrobocie dotyka samych bezrobotnych i wpływa negatywnie na zjawiska społeczne występujące na terenie gminy. Bezrobocie jest dotkliwe nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania.

Bezrobocie należy do największych problemów społecznych w gminie Brzuze. Istniejące podmioty gospodarcze nie mają wystarczającego potencjału, by stworzyć miejsca pracy dla bezrobotnych mieszkańców gminy. Rolnictwo natomiast, nawet w okresach rozwojowych, nie generuje przyrostu miejsc pracy, a w miarę wprowadzania coraz nowocześniejszych narzędzi ujawnia ukryte bezrobocie. Dlatego też w najbliższym czasie nie należy spodziewać się znaczącej zmiany na rynku pracy. Szansą dla gminy mogłyby być nowe inwestycje w gminie (choćby w zakresie przetwórstwa rolno –spożywczego czy turystyki) lub też na terenie pobliskiego Rypina czy Lipna.

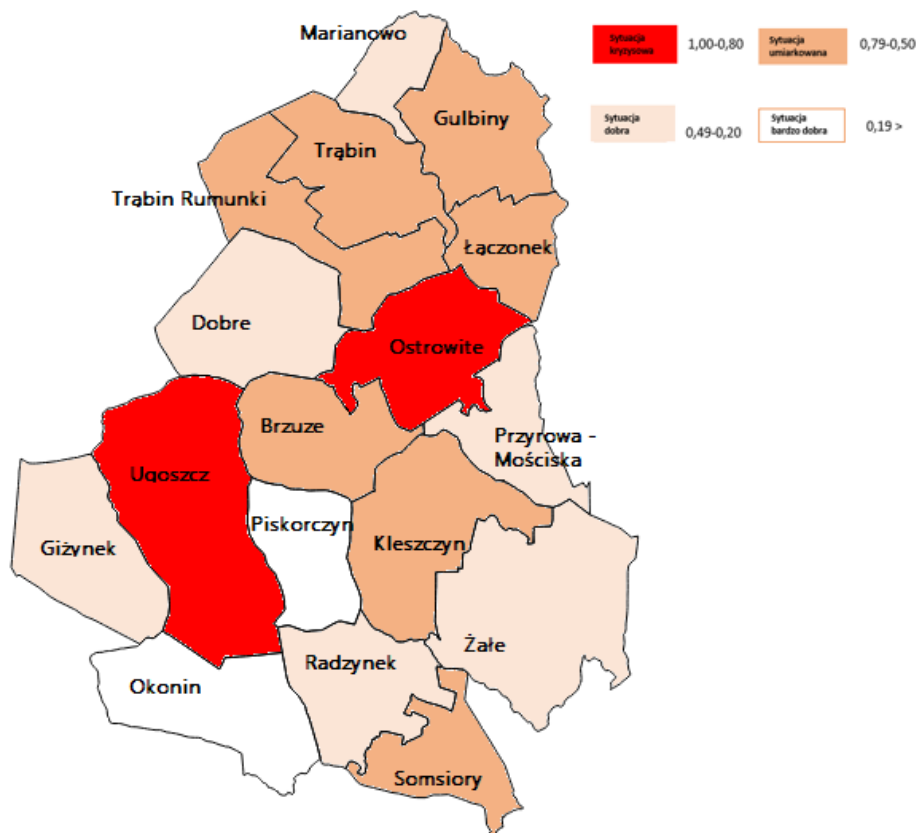
Wiele problemów związanych z bezrobociem wynika z likwidacji Cukrowni Ostrowite w 2008 r. Cukrownia działała w latach 1900–2007, wytwarzała wysokiej jakości cukier, zatrudniała około 100 stałych i wielu sezonowych pracowników z gminy Brzuze i okolic. Po likwidacji cukrowni wiele osób zostało bez pracy, co odczuwalne jest do dziś.

Liczba osób bezrobotnych w ostatnich latach na terenie gminy została przedstawiona na poniższym wykresie. Po wyraźnym wzroście liczby bezrobotnych w roku 2013, liczba bezrobotnych na terenie gminy stopniowo spada.

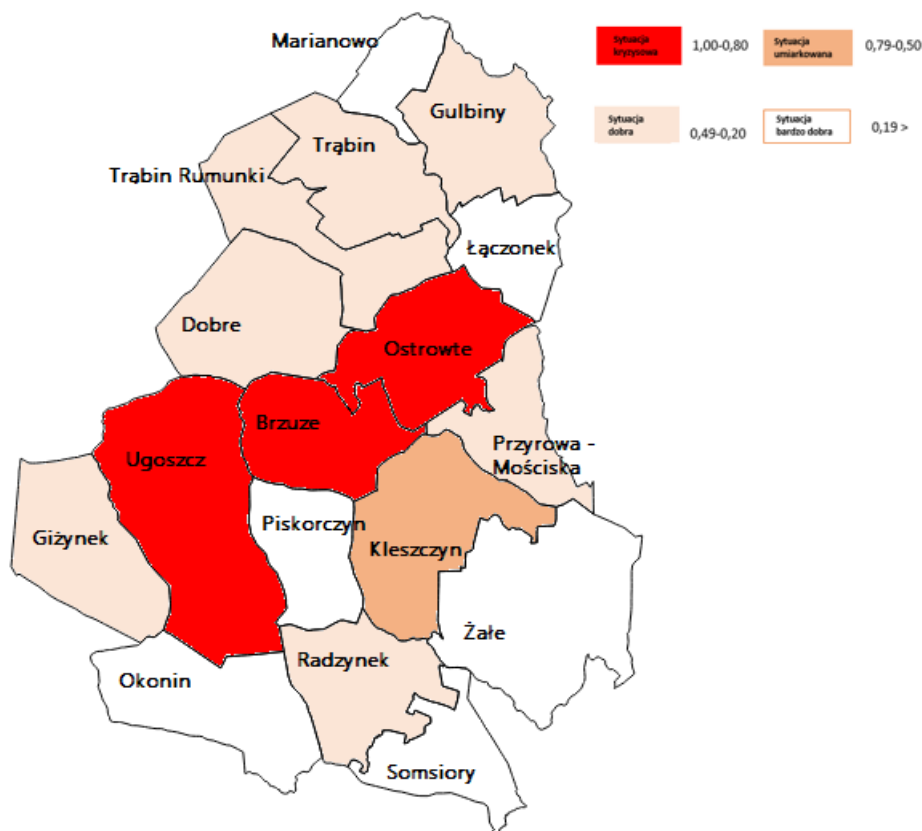
Wykres 7. Liczba bezrobotnych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2014.
Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Rypinie.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę osób bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 10. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).
Źródło: Opracowanie własne.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę osób pozostających bez pracy powyżej dwóch lat na 100 mieszkańców sołectwa. Osobom takim najciężej jest się dostosować do stale zmieniającego się rynku pracy.

Rysunek 11. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

5.2.5 Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej

Wysoki poziom dostępności kultury, edukacji i ośrodków pierwszej pomocy jest jednym z podstawowych wyznaczników rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, skierowanego na obywateli.

Do placówek oświatowych na terenie gminy zalicza się:

- Szkoła Podstawowa i. T. Kościuszki w Ostrowitem,
- Szkoła Podstawowa w Radzynku,
- Szkoła Podstawowa w Trąbinie,
- Szkoła Podstawowa w Ugoszczu.

Mimo zmniejszającej się liczby uczniów oraz malejącej subwencji oświatowej sieć szkół na terenie gminy jest utrzymywana. We wszystkich placówkach oświatowych prowadzone były remonty, a także działalność inwestycyjna. Do najważniejszych zadań, jakie w ostatnich latach zrealizowano w placówkach oświatowych należą:

- modernizacja gimnazjum w Ostrowitem (wymiana okien, drzwi, docieplenie całego budynku wraz z elewacją, wymiana kotłowni, modernizacja oświetlenia wewnętrznego i zewnętrznego, remonty klas, sali gimnastycznej, szatni, kuchni, dachów, poprawa estetyki otoczenia budynków, zakup nowych urządzeń do kuchni, Internet, pracownice komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, wykonanie podjazdu dla niepełnosprawnych, utwardzenie placu kostką brukową)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Ugoszczu (docieplenie całego budynku wraz z elewacją, docieplenie dachu, wymiana drzwi, posadzek, instalacji elektrycznej, Internet, pracownice komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Trąbinie (wymiana okien, instalacji elektrycznej i oświetlenia, docieplenie budynku, remonty wewnętrzne, doposażenie kuchni, Internet, pracownice komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, ułożenie okładzin podłogowych na korytarzach i malowanie)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Radzynku (remont kotłowni i węzła cieplnego, wymiana części okien i drzwi, modernizacja instalacji elektrycznej i oświetlenia, doposażenie stołówki, Internet, pracownice komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, dokumentacja sali gimnastycznej)
- modernizacja Szkoły Podstawowej na potrzeby Oddziału Przedszkolnego w Ostrowitem (remonty wewnętrzne wymiana instalacji elektrycznej i oświetlenia,)

W wyniku wszystkich wymienionych działań poprawie uległa estetyka i bezpieczeństwo obiektów, ponadto stały się one bardziej energooszczędne, a nowe kotłownie w mniejszym stopniu niż stare zanieczyszczają środowisko. Uległy też poprawie warunki pracy uczniów i nauczycieli.

Przedszkola na terenie gminy:

- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Radzynku,
- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. T. Kościuszki w Ostrowitem ,

- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Trąbinie,
- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Ugoszczu,
- Punkt Przedszkolny w Ugoszczu.

Na terenie gminy Brzuze występuje wyraźny niedobór placówek przedszkolnych, który został zakwalifikowany jako problem społeczny.

Świetlice wiejskie zlokalizowane są na terenie następujących sołectw:

- Świetlica wiejska - Brzuze,
- Świetlica wiejska – Dobre,
- Świetlica wiejska – Żałe,
- Świetlica wiejska – Żałe (budynek po szkole),
- Świetlica wiejska – Giżynek,
- Świetlica wiejska – Gulbiny,
- Świetlica wiejska – Kleszczyn (w budowie),
- Świetlica wiejska – Łączonek,
- Świetlica wiejska – Marianowo,
- Świetlica wiejska – Okonin,
- Świetlica wiejska – Piskorczyń,
- Świetlica wiejska – Przyrowa,
- Świetlica wiejska – Radzynek,
- Świetlica wiejska – Somsiora,
- Świetlica wiejska – Trąbin,
- Świetlica wiejska – Trąbin Rumunki,
- Świetlica wiejska – Ugoszcz,
- Dom Kultury – Ostrowite.

Szerzenie kultury na terenie gminy Brzuze odbywa się dzięki obecności Gminnej Biblioteki Publicznej w Ostrowitem oraz filiach zlokalizowanych w Trąbinie, Żałem i Ugoszczu.

Infrastrukturę sportową w Gminie Brzuze tworzą boiska turniejowe do piłki siatkowej plażowej nad jeziorem Brzuze, boiska rekreacyjne do siatkówki plażowej w Ostrowitem, Ugoszczu Trąbinie i Gulbinach, pełnowymiarowe boisko piłkarskie w Ugoszczu, boiska przy szkołach Radzynku, Trąbinie, Ugoszczu oraz sale gimnastyczne przy szkołach w Ostrowitem, Trąbinie,

Ugoszczu i Radzynku. Dostępny jest również kompleks sportowy Orlik przy Szkole Podstawowej w Ostrowitem. Ponadto na terenie gminy Brzuze znajduje się kąpielisko z pomostem kąpielowym. Pomosty rekreacyjne znajdują się jeszcze w miejscowościach: Trąbin, Żałe i Gulbiny.

Do ośrodków pomocy medycznej na terenie gminy Brzuze należą:

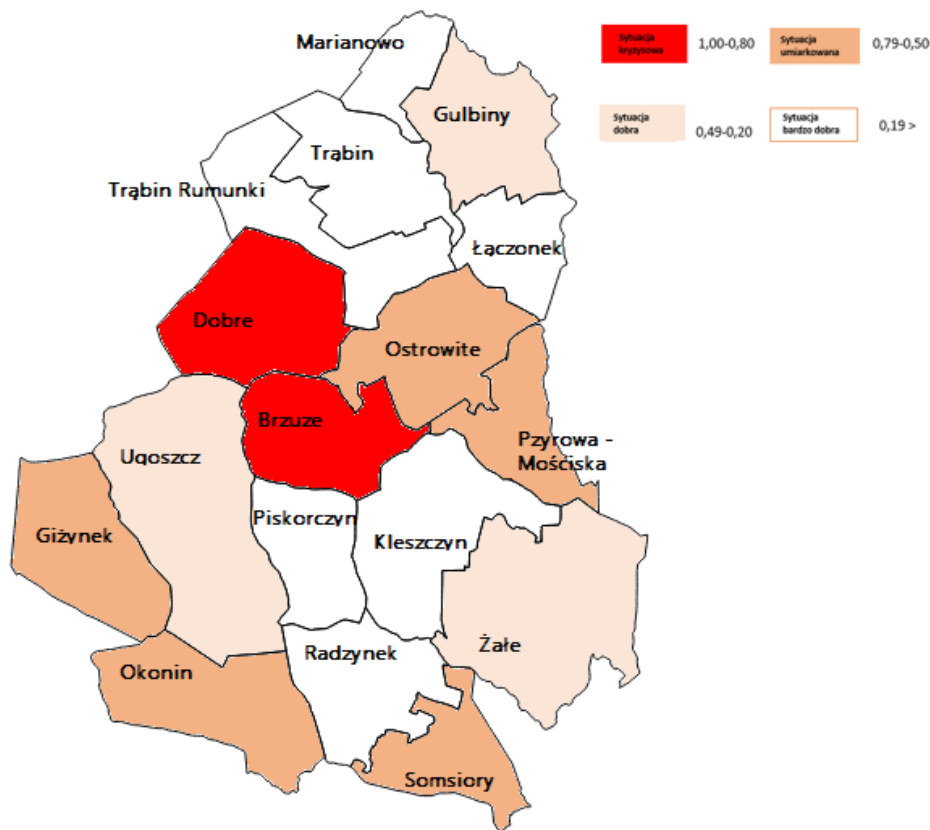
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Ostrowitem,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "DENTOS",
- Punkt Apteczny w Ostrowitem.

5.2.6 Sieć drogowa

Gmina położona jest w znacznej odległości od głównych szlaków komunikacyjnych. Przez jej teren nie przebiegają drogi krajowe. Najważniejsze znaczenie dla sieci drogowej posiadają drogi wojewódzkie – 534 Grudziądz – Rypin i 556 Ostrowite – Zbójno. Uzupełnieniem dróg wojewódzkich są drogi powiatowe i gminne. Obszar gminy jest stosunkowo dobrze obsłużony komunikacyjnie, jednakże drogi wymagają remontów i modernizacji.

Wyżej wymieniony układ drogowy corocznie generuje przestępstwa i wykroczenia związane z ruchem drogowym. Takie zdarzenia bezpośrednio związane są funkcjonalnością sieci drogowej gminy, zaś ich natężenie oraz lokalizacja wskazują na obszary problemowe w tym zakresie.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców miejscowości (im więcej zdarzeń drogowych, tym sytuacja na terenie sołectwa jest gorsza).

Rysunek 12. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

5.2.7. Aktywność społeczna mieszkańców

Organizacje pozarządowe sprzyjają włączeniu w życie społeczne osób lub grup zagrożonych marginalizacją (np. długotrwale bezrobotnych czy niepełnosprawnych). W ten sposób sprzyjają rozwojowi ich zaufania do instytucji demokratycznych i uczy współpracy. Organizacje podejmują również działania, które zmierzają do podnoszenia standardu życia grup o niskim statusie ekonomicznym lub społecznym. Dzięki temu ludzie mało zarabiający mają dostęp do dóbr i usług, które inaczej byłyby poza ich zasięgiem.

Do organizacji pozarządowych na terenie gminy Brzuze można zaliczyć:

- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze - sołectwo Brzuze,
- Stowarzyszenie Dobrzyniaci - sołectwo Brzuze,

- Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze - sołectwo Brzuze,
- Ochotnicze Straże Pożarne (Dobre, Giżynek, Gulbiny, Okonin, Ostrowite, Trąbin, Żałe).

W związku z niewielką liczbą stowarzyszeń nie brano pod uwagę wskaźnika problemowego związanego z liczbą organizacji społecznych na 100 mieszkańców poszczególnych sołectwa.

Do zespołów i formacji artystycznych w gminie Brzuze należą:

- Zespół Folklorystyczny "Familianki" (Somsioy, Radzynek),
- Zespół Folklorystyczny "Gulbinianki",
- Formacja taneczna "Sabacik" ze Szkoły Podstawowej w Ugoszczu,
- Zespół Taneczny "ABRA" ze Szkoły Podstawowej w Radzynku,
- Szkolne Koło PCK w Ostrowitem.

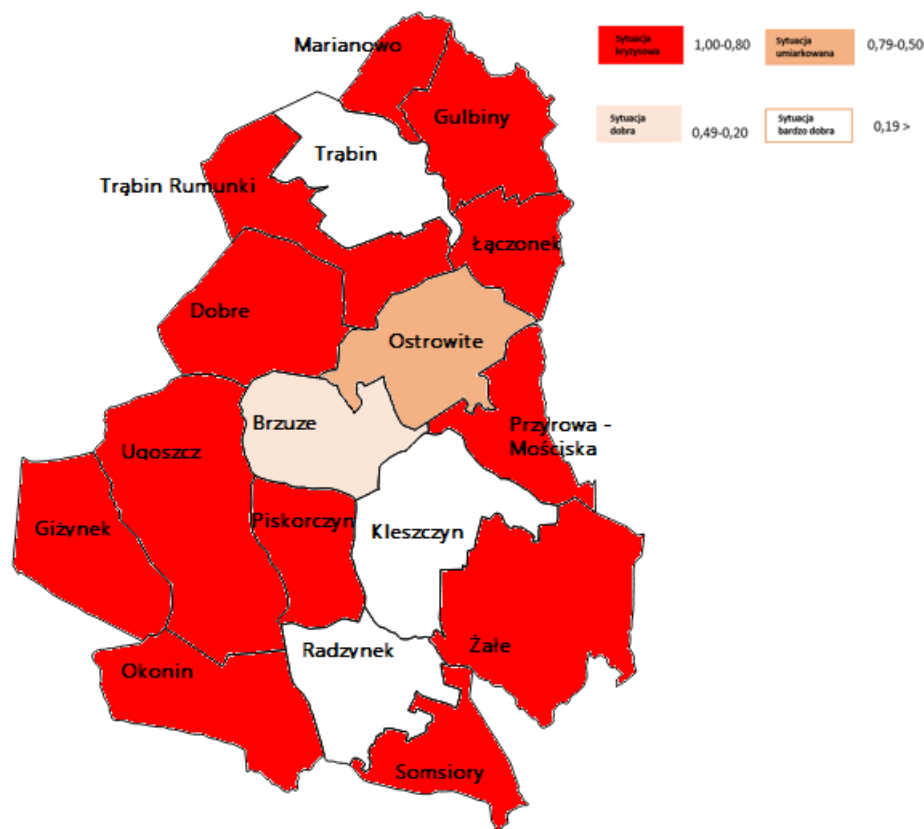
W gminie prowadzona jest ożywiona działalność kulturalna. Organizowanych jest szereg imprez, a liczny i czynny udział lokalnych społeczności przesądza o ich sukcesie.

Najważniejsze cykliczne uroczystości i imprezy, to:

- Dzień Sołtysa,
- Dzień Kobiet,
- Dzień Św. Floriana – Gminne Święto Strażaków,
- Gminny Dzień Matki,
- Przegląd Pieśni i Piosenki pielgrzymkowej „Pielgrzym Song” – w miejscowości Kleszczyn,
- Biegi przełajowe w miejscowości Radzynek,
- Gminne Obchody Rocznicy Konstytucji 3 Maja,
- Obchody Święta Niepodległości,
- Mikołajki dla niepełnosprawnych,
- Wigilie Środowiskowe,
- Dożynki Gminne, (odbywają się co roku w innej miejscowości),
- Przegląd Zespołów Ludowych Ziemi Dobrzyńskiej – w miejscowości Ugoszcz,
- Maraton Trzeźwości,
- Rowerowy Cross – w miejscowości Radzynek,
- Turniej Piłki Siatkowej Plażowej – w miejscowości Brzuze,
- pikniki rodzinne w sołectwach i szkołach,
- "Zielone Wakacje" - wypoczynek wakacyjny dzieci i młodzieży, - w miejscowości Brzuze,

- Gminny Piknik Seniora – w miejscowości Kleszczyn,
- wypoczynek zimowy - "Ferie na wesoło",
- Gminny Turniej Tenisa Stołowego – w miejscowości Ostrowite,
- Otwarty Turniej Piłki Nożnej o Puchar Wójta Gminy Brzuze – w miejscowości Ostrowite,
- Turniej Piłki Nożnej dla Szkół Podstawowych – w miejscowości Ostrowite,
- Triathlon Brzuze – w miejscowości Trąbin.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa (im mniej wydarzeń kulturalnych tym większy wskaźnik degradacji).

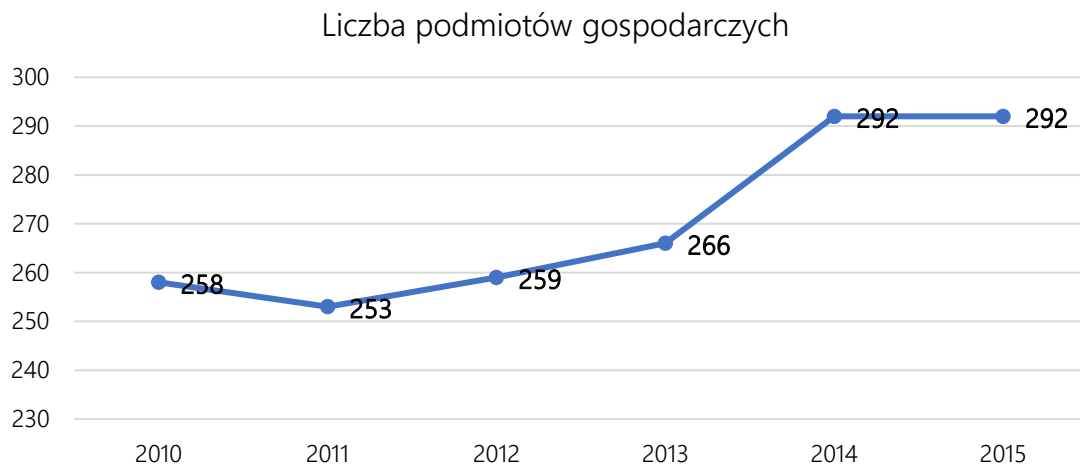
Wykres 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Największa liczba wydarzeń kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa odbywa się na terenie sołectwa Trąbin, Kleszczyn, Radzynek.

5.3. Strefa gospodarcza

Region, do którego przynależy gmina Brzuze, to tereny o podstawowej funkcji rolniczej. Dlatego też, dominuje gospodarka rolna. Choć gleby w gminie nie należą do najbardziej urodzajnych, to łagodna rzeźba terenu i umiarkowany klimat sprzyjają produkcji rolnej. Ograniczeniem jest niewystarczający poziom opadów atmosferycznych. Uzupełnieniem działalności rolniczej jest działalność produkcyjna i usługowa. Rozwija się również turystyka dzięki położonym na terenie gminy jeziorom.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Specyfikę gospodarczą gminy charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Brzuze

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	
OGÓŁEM	292
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	21
B. Górnictwo i wydobywanie	0
C. Przetwórstwo przemysłowe	18
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3
F. Budownictwo	48
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	82
H. Transport i gospodarka magazynowa	22
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4
J. Informacja i komunikacja	2
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	9

L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	13
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	7
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
P. Edukacja	8
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	9
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4
S. Pozostała działalność usługowa w tym sekcja T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	24

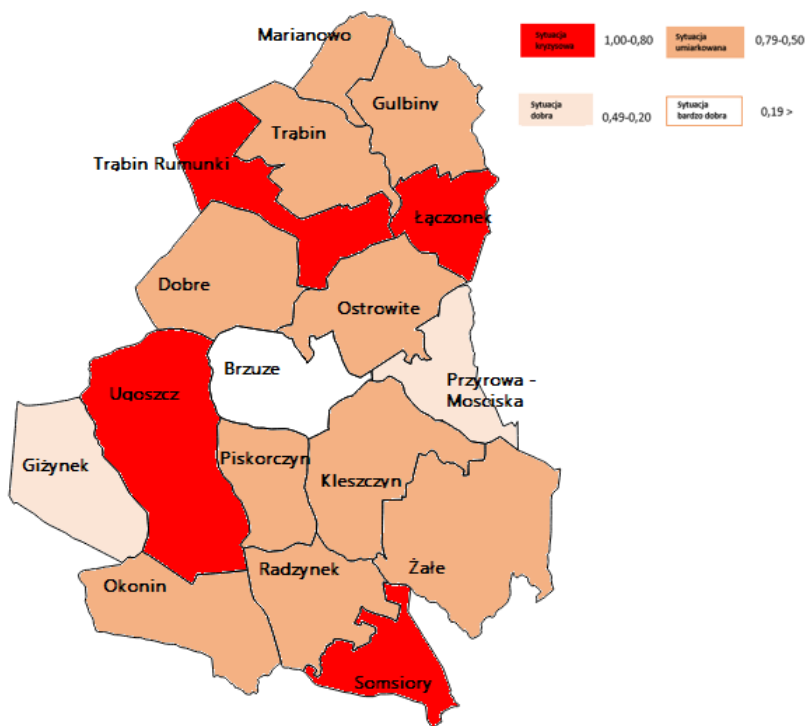
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Rolniczy charakter gminy przesądza o tym, że niewiele jest podmiotów prowadzących działalność gospodarczą niezwiązaną z rolnictwem. Najwięcej jest małych zakładów usługowych z branży budowlanej, mechaniki samochodowej oraz związanych z obsługą rolnictwa. Choć ilość podmiotów gospodarczych systematycznie wzrasta, w niewielkim stopniu przekłada się to na wzrost liczby miejsc pracy. Znaczącymi pracodawcami są również działające na terenie gminy instytucje. Do najważniejszych zakładów produkcyjnych i usługowych należą:

- WITKO – Witkowski Włodzimierz w Ostrowitem (produkcja wyrobów z drutu i z tworzyw sztucznych);
- ROLAND Józef Kropkowski – w Brzuzem (wyroby z drutu);
- Gminna Spółdzielnia SCH w Lipnie (piekarnia w Ostrowitem);
- Zakład Produkcji Ciastek AGATKA w Brzuzem;
- Zakład Wyrobów z Drutu w Kleszczynie;
- Zakład „LEWTECH” w Ostrowitem.

Podstawowym miernikiem rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru jest wskaźnik obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych przypadających na 100 mieszkańców danego sołectwa.

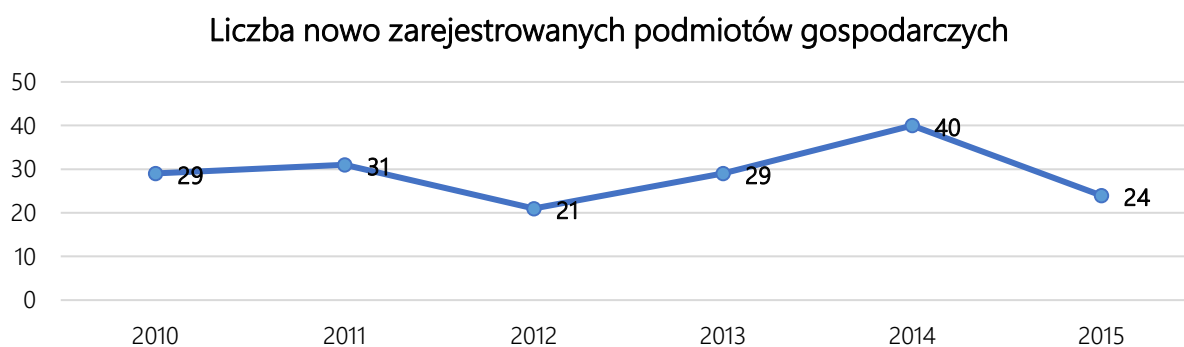
Najwyższym nasyceniem podmiotów gospodarczych cechuje się centrum gminy – sołectwo Brzuze.

Rysunek 13. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w poszczególnych latach przedstawiono na poniższym wykresie.

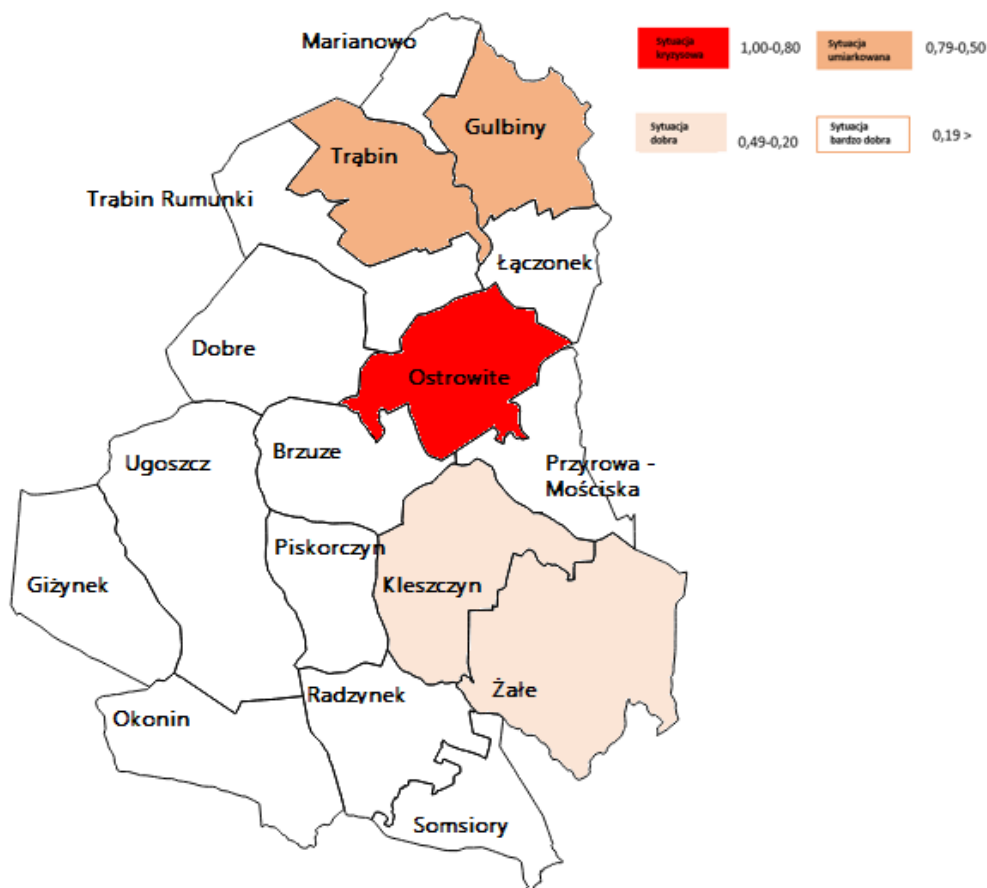

Wykres 10. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W ramach analizy sfery gospodarczej przeanalizowano liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Brzuze w roku 2015. Łącznie w roku 2015 zarejestrowanych zostało 25 nowych podmiotów gospodarczych.

Największa liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w roku 2015 w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa miała miejsce na terenie sołectw Łączonek i Przyrowa - Mościska.

Rysunek 14. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

5.4. Aspekty funkcjonalno-przestrzenne

5.4.1. Zabytki

Obszar gminy Brzuze jest terenem bardzo bogatym pod względem zasobności w obiekty zabytkowe. Część zabytków i cennych obszarów zostało zdewastowanych poprzez działalność cukrowni. Gmina prowadzi działania w zakresie odnowy i rewitalizacji cennych obszarów i tym samym zwiększenia atrakcyjności jej obszaru.

Najważniejsze zabytki na terenie gminy Brzuze wymieniono poniżej.

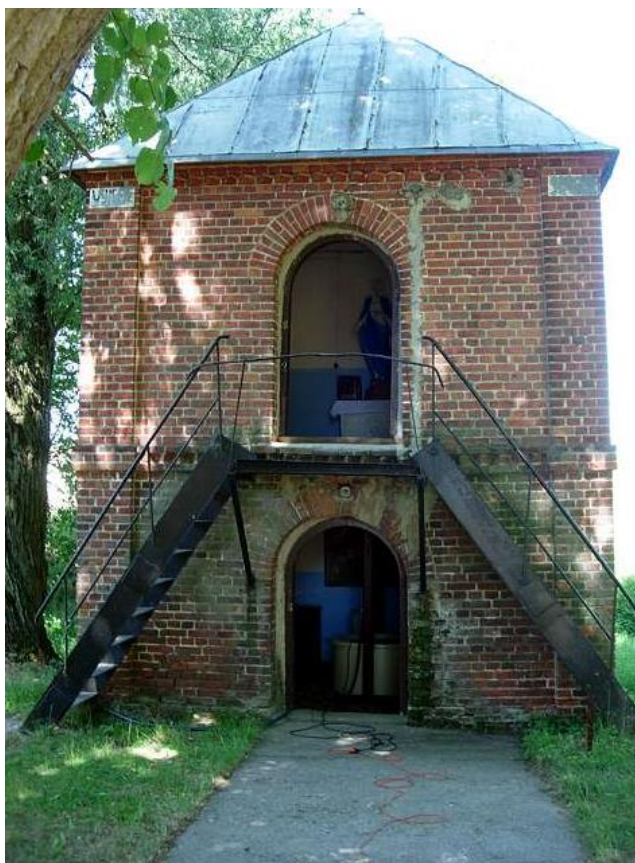
Brzuze - pozostałości parku podworskiego z I połowy XIX w.

Giżynek - dwór z XIX w.

Gulbiny - park podworski z pierwszej połowy XIX wieku, założony przez Alojzego Piwnickiego.

Kleszczyn - grodzisko stożkowate późno-średniowieczne położone na półwyspie wcinającym się w Jezioro Kleszczyńskie oraz cmentarz ewangelicki z zachowanymi tumbami i obramieniami cementowymi grobów z XVIII w..

Studzianka – drewniana kaplica z 1704 roku (najstarszy drewniany zabytek w gminie). U podnóża wzniesienia „cudowne źródło”, na źródleku murowana kapliczka zwana „kalwarią”.

Rysunek 15. „Cudowne źródło”, na źródle kapliczka zwana „kalwarią”.
Źródło: www.brzuze.pl

Mościska - grodzisko zniszczone w czasie budowy osadników cukrowniczych, położone przy zachodnim brzegu Jez. Ostrowickiego. Cmentarz ewangelicki.

Ostrowite - dwór murowany z końca XIX wieku oraz kaplica pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa z 1930 roku. Zbudowana według projektu Antoniego Dygata - upamiętnia epizody wojny polsko-bolszewickiej. Znajdowała się tu również, założona przez okolicznych ziemian w 1900 roku, Cukrownia Ostrowite. W latach 1925-1926 uruchomione zostały linie kolejki wąskotorowej na trasie Ostrowite-Brodnica. Linie te służyły potrzebom cukrowni. W 2007 roku cukrownia - największy zakład na ziemi dobrzyńskiej - została zlikwidowana, a linie kolejki zniszczone. Zachował się budynek dyrekcji i park związany z cukrownią. Część parku i linia kolejki wąskotorowej decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego została skreślona z rejestru zabytków.

Somsyory – grodzisko wczesnośredniowieczne (XI-XII w.), budynek dawnej szkoły.

Trąbin – kościół parafialny zbudowany w latach 1878-1881 z cegły wraz z dzwonnica z 1891 roku oraz katolicki cmentarz grzebalny z drugiej połowy XIX wieku z zabytkowymi nagrobkami, plebania.

Rysunek 16. Kościół Parafialny w Trąbinie.
Źródło: www.brzuze.pl

Trąbin Rumunki – cmentarz ewangelicki założony w XIX w.

Ugoszcz – zabytkowy pałac zbudowany około 1875 roku przez Zdzisława Borzewskiego i otaczający go park krajobrazowy z XIX wieku wraz z bramą parkową z XVIII wieku, a także zespół budynków folwarcznych z drugiej połowy XIX w.

Rysunek 17. Pałac w Ugoszczu.
Źródło: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/20695,ugoszcz-palac-z-xix-wieku.html>

Żałe – kościół parafialny zbudowany w latach 1930-1935 wraz z ogrodzeniem i otaczającym drzewostanem. Ponadto grodzisko wczesnośredniowieczne "Kopiec". Cmentarz katolicki z XIX w.

Rysunek 18. Parafia Rzymskokatolicka Św. Anny w Żałem
Źródło: <http://www.panoramio.com>

W gminie utworzona została gminna kolekcja dóbr kultury. Kolekcja zawiera w zbiorach eksponaty będące świadectwem dorobku historycznego mieszkańców.

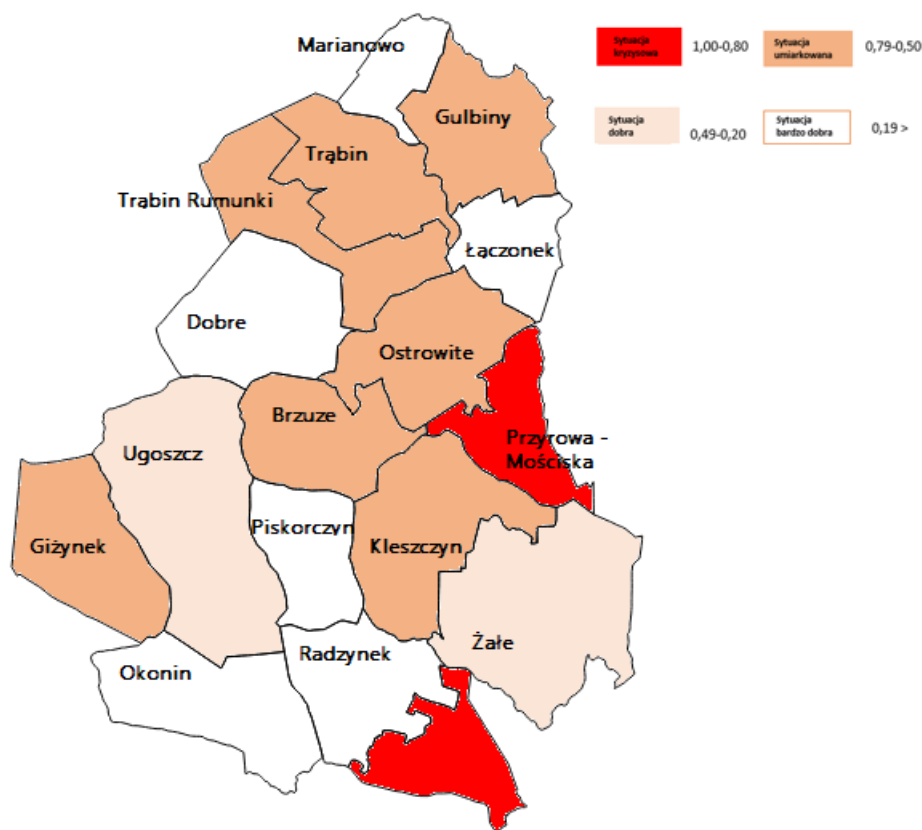
Rysunek 19. Kolekcja dóbr kultury na terenie gminy Brzuze.
Źródło: www.brzuze.pl

Na terenie gminy znajdują się kapliczki i krzyże przydrożne. Niektóre z nich mają charakter zabytkowy np.: w miejscowości Piskorczyń, Brzuze, Dobre, Gulbiny, Marianowo, Ostrowite, Przyrowa, Somsioły, Trąbin Rumunki, Ugoszcz i Żałe.

Łącznie na terenie gminy Brzuze znajdują się 73 zabytki, w tym:

- Sołectwo Brzuze – 1 zabytek,
- Sołectwo Gulbiny – 12 zabytków,
- Sołectwo Kleszczyn – 5 zabytków,
- Sołectwo Marianowo - 1 zabytek,
- Sołectwo Przyrowa - Mościska – 2 zabytki,
- Sołectwo Ostrowite – 20 zabytków,
- Sołectwo Radzynek – 1 zabytek,
- Sołectwo Somsioły – 2 zabytki,
- Sołectwo Trąbin – 9 zabytków,
- Sołectwo Trąbin Rumunki – 2 zabytki,
- Sołectwo Ugoszcz – 6 zabytków,
- Sołectwo Żałe – 12 zabytków.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęty wskaźnik, który jako obszary bardziej problemowe wykazuje te, na których występuje wyższy stopień zagęszczenia zabytkami na km² sołectwa. Wiąże się to między innymi z wydatkowaniem większych środków finansowych na prace, które muszą być prowadzone pod nadzorem konserwatorskim na terenie obiektów. Ponadto stan zabytków na terenie gminy Brzuze jest bardzo zły.

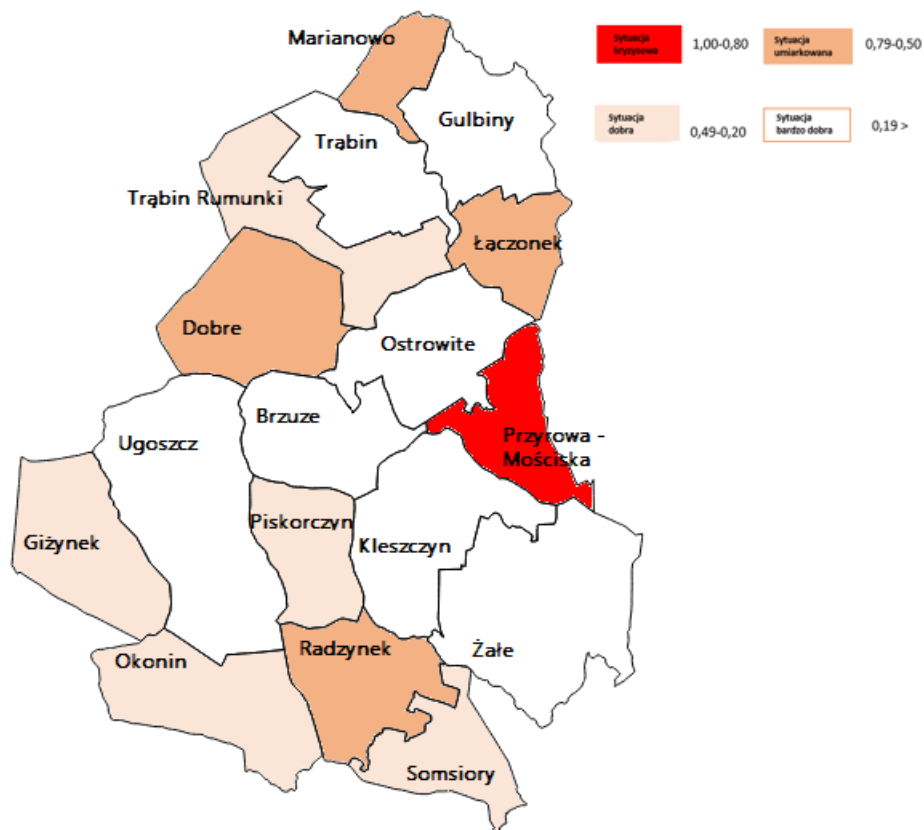
Rysunek 20. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zabytków na 1 km² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

5.5. Strefa techniczna

Wśród grupy zjawisk negatywnych wyodrębniono również sferę techniczną rozumianą przede wszystkim jako degradację stanu technicznego obiektów budowlanych.

Stopień degradacji budynków mieszkalnych analizowano za pomocą liczby budynków, które zawierają wyroby azbestowe na 1 km². Obecność azbestu na budynkach wpływa na ich nieatrakcyjność oraz negatywnie oddziałuje na środowisko.

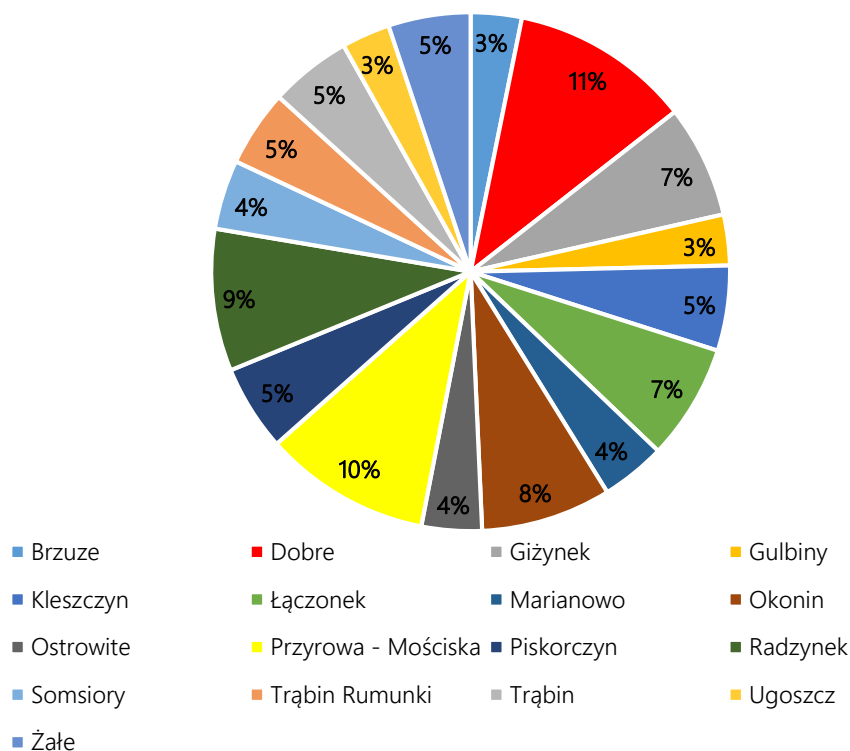
Rysunek 21. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę budynków zawierających azbest na 1 km² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Największa koncentracja wyrobów azbestowych w przeliczeniu na 1 km² sołectwa występuje na terenie sołectwa Przyrowa Mościska.

Procentowy udział wyrobów azbestowych w poszczególnych sołectwach przedstawiono na poniższym wykresie.

Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa

Wykres 11. Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa.
Źródło: Urząd Gminy Brzuze.

5.6. Strefa środowiskowa

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Na terenie gminy Brzuze stosunkowo dobrze jest rozwinięta sieć wodociągowa, natomiast słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna.

Ścieki nieobjęte systemem kanalizacyjnym i gromadzone w zbiornikach przydomowych wywożone są taborem asenizacyjnym do oczyszczalni ścieków. W 2015 r. istniało na terenie gminy 1 167 bezodpływowych zbiorników oraz 33 przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Tabela 5. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Brzuze (stan na 31.12.2015 r.).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	130,9
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 556
3	Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	223,5
4	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	4 936
5	% ludności korzystający z instalacji	%	90,01
6	Zużycie wody na jednego mieszkańca	m ³	41,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Tabela 6. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Brzuze (stan na 31.12.2015 r.).

Lp.	Wskaźnik	Jednostka	Wartość
1	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	17,9
2	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	127
3	Ścieki odprowadzone	dam ³	19,0
4	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	1 206
5	% ludności korzystający z instalacji	%	22,00

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Stan powietrza na terenie gminy

Do emitorów zanieczyszczeń powietrza zlokalizowanych na terenie gminy Brzuze zaliczyć należy przede wszystkim niskosprawne piece i piony kominowe gospodarstw domowych na węgiel i drewno. Niska emisja jest źródłem takich zanieczyszczeń, jak dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla, pył w tym b(a)p, sadza, a więc typowych zanieczyszczeń powstających podczas spalania paliw stałych i gazowych. Ponadto na terenie Gminy zlokalizowane są jednostki produkcyjne i usługowe, które również są źródłami emisji zanieczyszczeń do powietrza. Ocena jakości powietrza w województwie kujawsko-pomorskim w 2015 roku wykonana wg zasad określonych w art. 89 ustawy – Prawo ochrony środowiska na podstawie obowiązującego prawa krajowego i UE, przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, zalicza Gminę Brzuze do obszarów przekroczeń stężeń zanieczyszczeń pyłu PM₁₀ 24 - godz., pyłu PM_{2,5} - stężenie średnie roczne, klasa C1 oraz B(a)P/rok.

Niska emisja na terenie gminy występuje na całym obszarze jednostki terytorialnej, także na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Stan wód

Teren gminy należy do obszarów zasobnych w wody powierzchniowe, co niewątpliwie stanowi atut gminy.

Jednakże przez ponad 100 lat działalności Cukrownia Ostrowite odprowadzała ścieki do Jeziora Ostrowickiego, od 1960 r. również do osadników w Mościskach. Spowodowało to zmiany morfologii terenu (groble, zmiana przebiegu rzeki Ruziec). Wiele mokradeł zostało zasypanych odpadami produkcyjnymi i budowlanymi, zmieniono stosunki wodne, które po likwidacji nie zostały przywrócone. Zanieczyszczone wody spływały do położonego niżej Jeziora Kleszczyńskiego, co spowodowało jego degradację.

Do najbardziej zanieczyszczonego jeziora na terenie gminy należy jezioro Ostrowickie. Pomimo tego, że przez całe dziesięciolecia jezioro pełniło funkcję odstożnika ścieków cukrowniczych, dopiero w latach 70-tych wzrastająca produkcja cukru doprowadziła do całkowitej degradacji jego wód. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych w celu powstrzymania tego procesu zaczęto porządkować gospodarkę ściekową w zlewni jeziora.

Na terenie jezior zlokalizowanych na terenie gminy Brzuze postępuje proces eutrofizacji.

Rysunek 22. Zakwit sinic na terenie jeziora Ostrowickiego.
Źródło: WIOŚ, Bydgoszcz.

Na podstawie badań prowadzonych w roku 2015 przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy stan wszystkich jezior na terenie gminy określono jako zły. Jeziora te, są zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych.

Zły stan jezior oddziałuje negatywnie nie tylko na wyznaczony obszar rewitalizacji, ale także, na całą gminę.

Działania w zakresie rewitalizacji jezior znacznie podniosłyby jakość życia na terenie gminy i mogłyby oddziaływać na strefę społeczną i gospodarczą terenu gminy.

Ważne jest prowadzenie na terenie gminy działań związanych z rozbudową infrastruktury wodno – ściekowej, która w znacznym stopniu wpływa na stan jezior na terenie gminy.

Ze względu na brak miarodajnych danych nt. przekroczenia standardów jakości środowiska z podziałem na wszystkie sołectwa, w analizie nie uwzględniono danych dotyczących negatywnych zjawisk środowiskowych.

6. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

6.1. Strefa społeczna

Diagnoza zjawisk społecznych jest pierwszym etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Brzuze. Wyznaczono 8 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

Tabela 7. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy społecznej.

Sołectwo	Strefa społeczna								Wskaźnik sumaryczny (WS)
	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa	Przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba przydzielonych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia) na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba długotrwale bezrobotnych w stosunku do liczby osób bezrobotnych	Liczba wydarzeń kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa	
Brzuze	0,96	1,00	1,00	0,32	1,00	0,52	0,85	0,37	6,02
Dobre	0,57	0,13	0,00	0,53	0,00	0,20	0,29	1,00	2,72
Giżynek	0,19	0,60	0,81	0,37	0,00	0,36	0,22	1,00	3,55
Gulbiny	0,00	0,52	0,99	0,65	0,00	0,78	0,44	1,00	4,38
Kleszczyn	0,54	0,27	0,63	0,25	0,00	0,51	0,62	0,00	2,82
Łączonek	0,63	0,00	0,81	0,00	0,00	0,57	0,16	1,00	3,17
Marianowo	0,15	0,73	0,53	0,00	0,00	0,42	0,00	1,00	2,83
Okonin	0,55	0,04	0,62	0,00	0,00	0,10	0,00	1,00	2,31
Ostrowite	0,82	0,41	0,42	0,45	0,85	0,85	0,92	0,73	5,45
Przyrowa - Mościska	0,84	0,64	0,64	0,00	0,00	0,43	0,36	1,00	3,91
Piskorzyn	1,00	0,41	0,30	0,00	0,00	0,00	0,18	1,00	2,89
Radzynek	0,54	0,41	1,00	1,00	0,00	0,31	0,30	0,02	3,58
Somsory	0,25	0,59	0,43	0,00	0,00	0,29	0,00	1,00	2,56
Trąbin Rumunki	0,56	0,54	0,68	0,00	0,00	0,55	0,30	1,00	3,63
Trąbin	0,46	0,08	0,99	0,00	0,00	0,66	0,33	0,19	2,71
Ugoszcz	0,98	0,68	0,52	0,21	0,32	1,00	1,00	0,80	5,51
Załe	0,59	0,19	0,69	0,27	0,00	0,32	0,11	1,00	3,17

Źródło: Opracowanie własne.

6.2. Strefa gospodarcza

Diagnoza zjawisk gospodarczych była drugim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Brzuze. Wyznaczono 2 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie gospodarczej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Tabela 8. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy gospodarczej.

Strefa gospodarcza			
Sołectwo	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Brzuze	0,00	0,64	0,64
Dobre	0,71	0,60	1,31
Giżynek	0,42	0,59	1,01
Gulbiny	0,56	0,52	1,08
Kleszczyn	0,77	0,43	1,20
Łącznie	0,98	0,14	1,12
Marianowo	0,64	0,31	0,95
Okonin	0,62	0,61	1,23
Ostrowite	0,52	1,00	1,52
Przyrowa - Mościska	0,30	0,00	0,30
Piskorzyn	0,62	0,50	1,12
Radzynek	0,78	0,44	1,22
Somsioy	1,00	0,23	1,23
Trąbin Rumunki	0,96	0,44	1,40
Trąbin	0,59	0,77	1,36
Ugoszcz	0,85	0,77	1,62
Żałe	0,68	0,70	1,38

Źródło: Opracowanie własne.

6.3. Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa

Diagnoza zjawisk technicznych, przestrzenno – funkcjonalnych i środowiskowych była trzecim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Brzuze. Wyznaczono 3 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa. W diagnozie technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba zabytków na km² sołectwa,
- Powierzchnia wyrobów azbestowych na km² sołectwa,
- Liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa.

Ze względu na brak miarodajnych danych nt. przekroczenia standardów jakości środowiska, w analizie nie uwzględniono danych dotyczących negatywnych zjawisk środowiskowych.

Tabela 9. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej.

Aspekty funkcjonalno-przestrzenne i techniczne				
Sołectwo	Liczba zabytków na 1 km ² sołectwa	Powierzchnia wyrobów azbestowych na km ² sołectwa	Liczba zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny (WS)
Brzuze	0,75	0,15	1,00	1,90
Dobre	0,00	0,60	0,82	1,42
Giżynek	0,67	0,40	0,57	1,64
Gulbiny	0,71	0,13	0,34	1,18
Kleszczyn	0,53	0,19	0,00	0,72
Łączonek	0,00	0,79	0,00	0,79
Marianowo	0,00	0,64	0,00	0,64
Okonin	0,00	0,41	0,54	0,95
Ostrowite	0,64	0,15	0,70	1,49
Przyrowa - Mościska	0,98	1,00	0,00	1,98
Piskorczyń	0,00	0,46	0,00	0,46
Radzynek	0,00	0,60	0,00	0,60
Somsiory	1,00	0,36	0,53	1,89
Trąbin Rumunki	0,68	0,24	0,00	0,92
Trąbin	0,71	0,28	0,00	0,99
Ugoszcz	0,35	0,00	0,48	0,83
Żałe	0,39	0,10	0,42	0,91

Źródło: Opracowanie własne.

6.4. Zasięg obszarów zdegradowanych

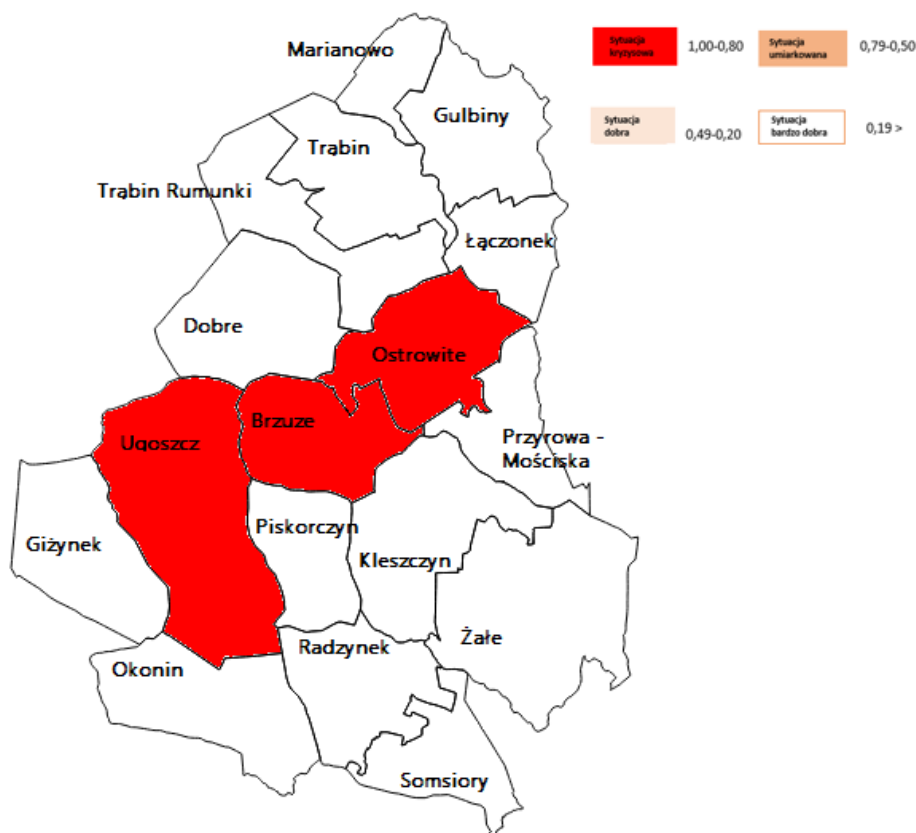
Kluczowym etapem przeprowadzonej analizy było wskazanie obszarów zdegradowanych, które po pierwsze wykazują największą liczbę negatywnych aspektów społecznych oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych strefach wykazują także kumulację cech (dotyczącej strefy gospodarczej bądź strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej).

Tabela 10. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Brzuze.

Sołectwo	Wskaźnik sumaryczny dla strefy społecznej	Wskaźnik sumaryczny dla strefy gospodarczej	Wskaźnik sumaryczny dla strefy funkcjonalno - przestrzennej, technicznej i środowiskowej	Wskaźnik syntetyczny
Brzuze	6,02	0,64	1,90	8,56
Dobre	2,72	1,31	1,42	5,45
Giżynek	3,55	1,01	1,64	6,20
Gulbiny	4,38	1,56	1,18	6,64
Kleszczyn	2,82	1,20	0,72	4,74
Łączonek	3,17	1,12	0,79	5,08
Marianowo	2,83	0,95	0,64	4,42
Okonin	2,31	1,23	0,95	4,49
Ostrowite	5,45	1,52	1,49	8,46
Przyrowa - Mościska	3,91	0,30	1,98	6,19
Piskorczyń	2,89	1,12	0,46	4,47
Radzynek	3,58	1,22	0,60	5,40
Somsiory	2,56	1,23	1,89	5,68
Trąbin Rumunki	3,63	1,40	0,92	5,95
Trąbin	2,71	1,36	0,99	5,06
Ugoszcz	5,51	1,62	0,83	7,96
Żałe	3,17	1,38	0,91	5,46

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na wskazanie obszaru zdegradowanego, który obejmuje teren sołectwa Brzuze, Ostrowite oraz Ugoszcz.

Rysunek 23. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.
Źródło: Opracowanie własne.

Ostrowite

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Największy problem bezrobocia.
- Wysoka liczba osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 2 lat).
- Wysoka liczba przyznanych niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa Ostrowite.

- Niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości (niska liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych).

Ugoszcz

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Niski przyrost naturalny.
- Jedna z najwyższych wartości dotyczących stopy bezrobocia.
- Wysoka liczba osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 2 lat).
- Niska liczba imprez kulturalnych na terenie sołectwa.
- Niski wskaźnik rozwoju przedsiębiorczości (niska liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych).

Brzuze

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Niski przyrost naturalny.
- Najwyższa liczba świadczeń przyznanych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.
- Wysoka liczba przyznanych niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa Brzuze.
- Najwyższa liczba zdarzeń drogowych.

7. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Analiza wyników uzyskanych z przeprowadzonej diagnozy oraz ocena obecnej sytuacji w gminie Brzuze doprowadziły do wyodrębnienia obszaru rewitalizacji na terenie gminy, który cechuje się największą kumulacją negatywnych zjawisk i problemów, jak również znacznym potencjałem rozwojowym. Obok kryterium wysokiego stopnia degradacji przy wyborze obszarów rewitalizacji istotnym czynnikiem była identyfikacja znacznych możliwości realizacji potencjalnych działań naprawczych, zarówno działań tak zwanych miękkich, jak i twardych, stwarzając realną możliwość kreowania pozytywnych zmian na obszarze zdegradowanym, a w konsekwencji pozytywnie wpływać na kondycję całej gminy Brzuze.

Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Obszar rewitalizacji na terenie gminy Brzuze zajmuje powierzchnię 10,55 km², co stanowi 12,32% powierzchni gminy i jest zamieszkały przez 1592 osoby co stanowi 29,03 % mieszkańców gminy Brzuze.

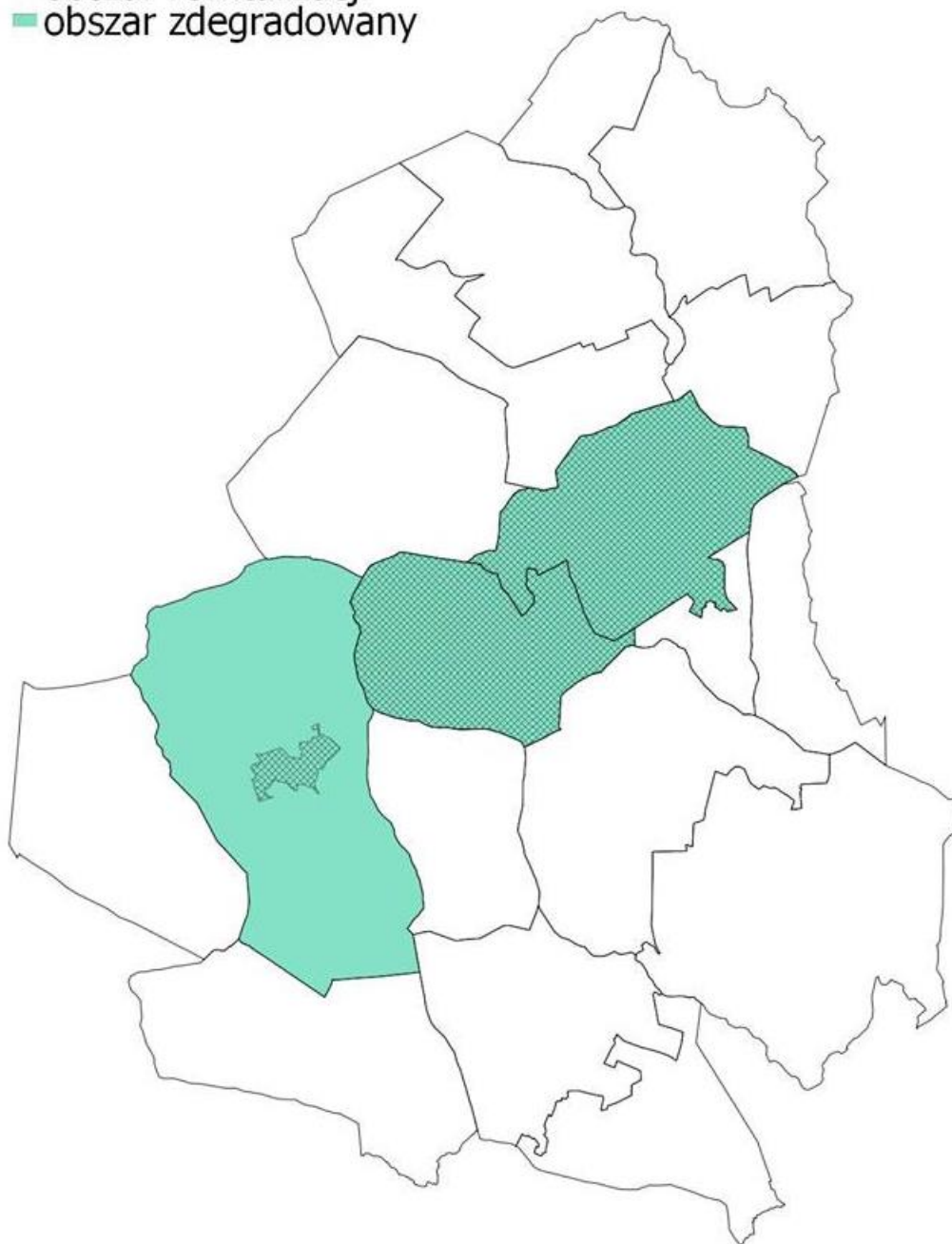
Tabela 11. Ludność i powierzchnia obszaru rewitalizacji na terenie miejscowości wskazanych jako obszary zdegradowane w gminie Brzuze.

Obszar zdegradowany (sołectwo)	Liczba mieszkańców	% mieszkańców gminy	Powierzchnia (km ²)	% powierzchni gminy
Brzuze	349	6,36	4,54	5,26
Ostrowite	1 109	20,22	5,31	6,16
Ugoszcz	134	2,44	0,74	0,81
Razem	1 592	29,02	10,55	12,23

Źródło: Opracowanie własne.

Legenda

- obszar rewitalizacji
- obszar zdegradowany

Rysunek 24. Obszary rewitalizacji na terenie gminy Brzuze.
Źródło: Opracowanie własne.

8. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru rewitalizacji na terenie gminy Brzuze określa mocne i słabe strony obszaru objętego opracowaniem oraz szanse i zagrożenia przed jakimi stoją władze i mieszkańcy gminy Brzuze.

- wysoki poziom bezpieczeństwa
- dobre relacje mieszkańców z władzami gminy
- liczne atrakcje przyrodnicze
- unikatowe obiekty kulturalne (zabytki)
- liczne jeziora
- kąpielisko na terenie gminy
- czyste powietrze
- integracja mieszkańców m.in. poprzez liczne wydarzenia kulturalne
- organizacja wydarzeń sportowych
- ekologiczne rolnictwo i gospodarstwa rodzinne nastawione na rozwój
- promocja gminy – strona internetowa, ulotki, foldery
- profilaktyka zagrożeń społecznych;
- działalność Punktu Interwencji Kryzysowej, pomocy psychologicznej, Punktu Informacyjno – Konsultacyjnego, Klub Anonimowych Alkoholików
- oferta skierowana do inwestorów - tereny pod inwestycje

- słaba dostępność komunikacyjna poszczególnych miejscowości na terenie gminy
- brak mieszkań socjalnych
- problem alkoholizmu
- niedostatek miejsc noclegowych
- brak promocji agroturystyki
- brak ścieżek rowerowych
- niska jakość i niedobór usług medycznych na terenie gminy
- brak pełnego skanalizowania gminy
- brak przedszkola
- niedobór chodników
- duża liczba osób niepełnosprawnych, występowanie barier architektonicznych
- brak form aktywizowania bezrobotnych
- brak pomieszczeń i terenów na ekspozycję gminnej kolekcji dóbr kultury oraz środków na odnowienie eksponatów

- Dostępność środków finansowych UE na rozwój, w tym na rewitalizację obszarów kryzysowych
- wdrażanie nowoczesnych strategii pomocowych i podniesienie poziomu świadomości społecznej
- rozwój przedsiębiorczości
- rozwój funkcji turystycznej na terenie gminy
- aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców
- zmniejszanie się patologii społecznych
- poprawa opłacalności produkcji rolnej

- pogłębianie się ubóstwa
- długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej
- wyludnienie obszaru gminy
- samotność starszych ludzi
- brak działań w zakresie rozwoju turystyki na terenie gminy
- pogorszenie się jakości środowiska naturalnego

9. Diagnoza obszaru rewitalizacji

9.1. Obszar rewitalizacji – Brzuze

Obszar rewitalizacji Brzuze wyznaczony na terenie sołectwa Brzuze zajmuje powierzchnię 4,54 km². Obszar rewitalizacji jest siedzibą władz gminy Brzuze.

Problemy społeczne

Na terenie obszaru występują liczne problemy społeczne. Zauważalny jest problem starzejącego się społeczeństwa (liczba osób w wieku poprodukcyjnym stanowi 36,36 % mieszkańców obszaru). Ponadto na terenie obszaru w roku 2015 odnotowano najniższą wartość przyrostu naturalnego (-7).

Na terenie obszaru rewitalizacji została przyznana największa liczba świadczeń społecznych w przeliczeniu na 100 mieszkańców. 32 % przyznanych świadczeń dotyczyło przyznanej pomocy ze względu na niepełnosprawność.

Na obszarze rewitalizacji obserwowany jest problem długotrwałego bezrobocia. 44 % osób bezrobotnych na terenie obszaru to mieszkańcy, którzy pozostają bez pracy powyżej 2 lat.

Odczuwalne są znacznie w dalszym ciągu wpływy likwidacji cukrowni na pogłębianie się patologii społecznych.

Problemy gospodarcze

Obszar rewitalizacji wskazano jako problemowy pod względem liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Problemy środowiskowe

Na terenie wyznaczonego obszaru istnieją zdiagnozowane problemy związane z niedostatecznym skanalizowaniem gminy oraz zanieczyszczeniem wód powierzchniowych, w szczególności jeziora na terenie obszaru rewitalizacji Brzuze.

Problemy przestrzenno – funkcjonalne

Widocznym problemem na obszarze rewitalizacji jest zły stan dróg, brak chodników oraz ścieżek rowerowych.

Budynki użyteczności publicznej są w złym stanie, wymagają odpowiedniego wyposażenia i modernizacji.

Zabytki zlokalizowane na obszarze rewitalizacji są zaniedbane i widoczny jest proces ich niszczenia.

Dodatkowo na terenie obszaru odnotowano największą liczbę zdarzeń drogowych (wypadków) co negatywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa mieszkańców.

Problemy zgłaszane podczas konsultacji społecznych

Mieszkańcy w ramach prowadzonych konsultacji społecznych zgłaszali szereg problemów dotyczących wyznaczonego obszaru rewitalizacji Brzuze:

- Zły stan dróg,
- Brak ścieżek rowerowych,
- Problemy środowiskowe związane z zanieczyszczeniem wód,
- Brak miejsc pracy,
- Brak miejsc do integracji społecznej,
- Nieestetyczna przestrzeń publiczna,
- Brak odpowiednio wyposażonej świetlicy,
- Zły stan i niedobór obiektów sportowych,
- Brak odpowiedniego zagospodarowania terenów wokół jeziora.

9.2. Obszar rewitalizacji – Ostrowite

Obszar rewitalizacji Ostrowite wyznaczony na terenie sołectwa Ostrowite zajmuje powierzchnię 5,31 km². Wyznaczony obszar jest najliczniejszy pod względem liczby mieszkańców.

Problemy społeczne

Zauważalny jest problem starzejącego się społeczeństwa. Ponad 1/3 mieszkańców obszaru to osoby w wieku poprodukcyjnym.

Największym problemem zdiagnozowanym na obszarze rewitalizacji jest wysoka liczba osób bezrobotnych, która stanowi 33% wszystkich bezrobotnych na terenie gminy.

Problemy środowiskowe

Na terenie wyznaczonego obszaru istnieją zdiagnozowane problemy związane z niedostatecznym skanalizowaniem gminy oraz zanieczyszczeniem wód powierzchniowych, w szczególności jeziora Ostrowite. Jezioro pełniło funkcję odstoju ścieków cukrowniczych, w latach 70-tych wzrastająca produkcja cukru doprowadziła do całkowitej degradacji jego wód. Ponadto oczyszczalnia ścieków na wyznaczonym obszarze wymaga modernizacji i rozbudowy.

Problemy przestrzenno – funkcjonalne

Widocznym problemem na obszarze rewitalizacji jest zły stan dróg, brak chodników oraz ścieżek rowerowych.

Na terenie obszaru znajdują się tereny po kolejce wąskotorowej, które wymagają odpowiedniego zagospodarowania.

Problemy zgłaszane podczas konsultacji społecznych

Mieszkańcy w ramach prowadzonych konsultacji społecznych zgłaszali szereg problemów dotyczących wyznaczonego obszaru rewitalizacji Ostrowite:

- Zły stan dróg,
- Brak ścieżek rowerowych,
- Wysokie zanieczyszczenie jeziora Ostrowite,
- Niszczące zabytki,
- Niszczące tereny po kolejce wąskotorowej,
- Brak miejsc pracy,
- Wysoki poziom bezrobocia,
- Brak miejsc do integracji społecznej,
- Nieestetyczna przestrzeń publiczna,
- Brak odpowiednio wyposażonej świetlicy,
- Brak przedszkola.

9.3. Obszar rewitalizacji – Ugoszcz

Obszar rewitalizacji Ugoszcz wyznaczony na terenie sołectwa Ugoszcz zajmuje powierzchnię 0,74 km².

Problemy społeczne

Zauważalny jest problem starzejącego się społeczeństwa. Ponad 1/3 mieszkańców obszaru to osoby w wieku poprodukcyjnym.

Na terenie obszaru w roku 2015 odnotowano jedną z najniższych wartości przyrostu naturalnego (-6).

Na obszarze rewitalizacji podobnie jak na terenie dwóch pozostałych obszarów odnotowano wysoką liczbę osób bezrobotnych. Największa stopa bezrobocia została odnotowana właśnie na terenie obszaru Ugoszcz – 17,77 %.

Problemy gospodarcze

Obszar rewitalizacji wskazano jako problemowy pod względem liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Na terenie obszaru nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w roku 2015 odnotowano zaledwie 2.

10. Partycypacja społeczna

W ramach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Brzuze przeprowadzono warsztaty rewitalizacyjne. Był to moment szerokiego zaprezentowania idei rewitalizacji, osadzenia w kontekście strategicznym procesów rozwojowych gminy, a także pokazania dobrych i złych praktyk działań rewitalizacyjnych.

W części warsztatowej skupiono się na pogłębionym diagnozowaniu przyczyn powstawania problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej oraz próbie osadzania poszczególnych zjawisk w konkretnych, wskazanych sołectwach gminy Brzuze.

W trakcie realizacji warsztatów uczestnicy wypełniali ankiety, w których wskazywali na obszary które najbardziej kwalifikują się jako obszary zdegradowane. Do obszarów o największym stopniu degradacji (na podstawie odpowiedzi z ankiet) wskazano:

- Sołectwo Brzuze,
- Sołectwo Ostrowite,
- Sołectwo Ugoszcz.

Ankieta była także dostępna na stronie internetowej Urzędu Gminy – www.brzuze.pl

Przeprowadzana ankietyzacja miała swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonej diagnozie.

Do największych problemów wyżej wymienionych obszarów mieszkańcy wskazali:

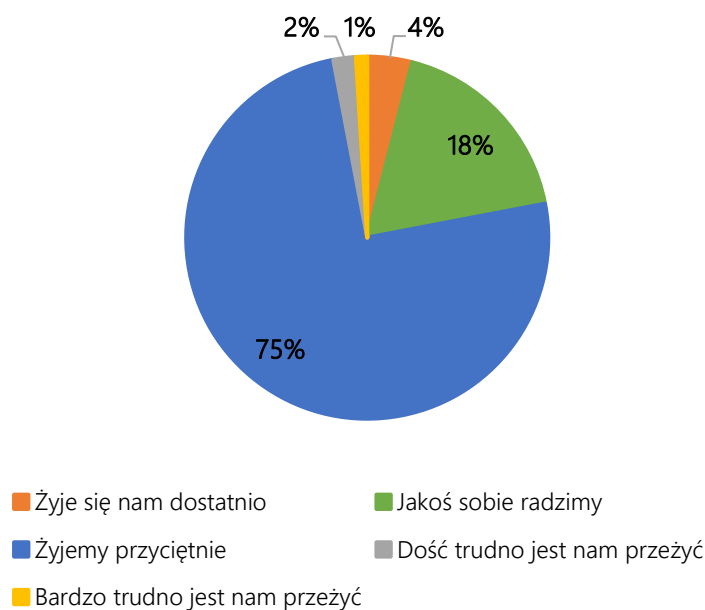
- Brak miejsc pracy,
- Słabo rozwinięta baza turystyczna i rekreacyjno – wypoczynkowa,
- Patologie społeczne,
- Brak możliwości zagospodarowania czasu wolnego,
- Zły stan infrastruktury drogowej,

Na pytanie jakie działania podejmowane w gminie Brzuze poprawiłyby jakość życia na obszarach wskazanych jako zdegradowane, mieszkańcy gminy wskazali:

- Lepsza oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i dorosłych,

- Budowa obiektów rekreacji i wypoczynku,
- Wygodne i funkcjonalne chodniki i poprawa stanu technicznego dróg,
- Wzrost przedsiębiorczości.

W ramach przeprowadzanej ankietyzacji zapytano jakie są odczucia ankietowych na temat życia na terenie gminy Brzuze. Wyniki przedstawiono na poniższym wykresie.

Zdecydowana większość mieszkańców uznała iż żyje przeciętnie.

11. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Określona wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji stanowi wyraz aspiracji władz samorządowych, mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji, obrazujący docelowy stan obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji.

Dzięki analizie wewnętrznych potencjałów, zewnętrznych uwarunkowań oraz wyzwań i potrzeb rozwojowych, które zidentyfikowane zostały na podstawie analizy sytuacji gminy i obszarów rewitalizacji oraz partycypacji społecznej możliwe było sformułowania wizji obszaru rewitalizacji gminy Brzuze.

Obszar rewitalizacji to teren o zrównoważonym rozwoju społecznym, gospodarczym i przestrzennym, cechujący się czystym środowiskiem naturalnym z nowoczesną infrastrukturą turystyczną, wysokim wskaźnikiem przedsiębiorczości i niskim poziomem bezrobocia

Osiągnięcie przyjętej wizji obszaru może być możliwe dzięki realizacji celów rewitalizacji i przypisanych im kierunków działań. Ich zakres wynika bezpośrednio z przeprowadzonej diagnozy stanu obszarów kryzysowych gminy oraz z postulatów dotyczących oczekiwanych zmian podnoszonych przez mieszkańców w trakcie przeprowadzanych konsultacji społecznych.

Tabela 12. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia dla wyznaczonych obszarów rewitalizacji.

Cel rewitalizacji	Kierunki działań	Przedsięwzięcia
1.Ograniczenie na obszarze rewitalizacji problemów społecznych związanych z wykluczeniem społecznym i bezrobociem	1.1. Działania na rzecz zwiększenia aktywności społeczno zawodowej	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem 1.1.2. Wsparcie dzieci i młodzieży
	1.2. Zmniejszenie poziomu bezrobocia	1.1.2. Aktywizacja społeczno – zawodowa
2. Utworzenie miejsc na cele aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji i gminy	2.1. Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi
3. Rozszerzenie bazy edukacyjnej i sportowej na obszarze rewitalizacji	3.1.Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych	3.1.1. Zwiększenie dostępności usług przedszkolnych
	3.2. Zwiększenie dostępności do usług sportowych	3.2.1. Rozbudowa bazy sportowej
4.Rozwój infrastruktury turystycznej pod kątem rozwoju przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji	4.1. Zagospodarowanie obszarów stanowiących potencjał obszaru rewitalizacji	4.1.1. Zagospodarowanie turystyczne jezior
	4.2. Stworzenie infrastruktury turystycznej	4.1.2. Zagospodarowanie niewykorzystanych obszarów rewitalizacji
5.Poprawa jakości środowiska obszaru rewitalizacji	5.1. Rozbudowa infrastruktury wodno – ściekowej	5.1.1.Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 5.1.2.Rozbudowa oczyszczalni ścieków wraz z zagospodarowaniem terenu w Ostrowitem

		<p>5.1.3.Przebudowa azbestowych sieci wodociągowych rozbudowa, modernizacja stacji uzdatniania wody i studni głębinowych oraz budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej</p> <p>5.1.4.Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Ugoszczu</p> <p>5.1.5.Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na obszarze rewitalizacji</p>
	5.2. Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza	<p>5.2.1.Budowa ścieżek pieszo-rowerowych</p> <p>5.2.2.Termomodernizacja Urzędu Gminy Brzuze i świetlicy</p>
6.Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców	6.1. Modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i odnowa terenów przemysłowych	<p>6.1.1.Przebudowa dróg gminnych</p> <p>6.1.2.Budowa chodników</p> <p>6.1.3.Modernizacja i wymiana oświetlenia ulicznego</p> <p>6.1.4. Zagospodarowanie terenów po przemysłowych</p>

Źródło: Opracowanie własne.

12. Lista projektów rewitalizacyjnych

W trakcie otwartego naboru oraz propozycji własnych gminy określono zestaw projektów rewitalizacyjnych, które warunkują prawidłowe wdrożenie zaplanowanych w ramach programu rewitalizacji celów rewitalizacji. W dłuższej perspektywie ich realizacja, poprzez stopniowe wyprowadzanie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej, ma pomóc w osiągnięciu zamierzonej wizji rewitalizacji, pożądanego obrazu obszaru rewitalizacji gminy Brzuze.

12.1 Projekty główne i uzupełniające

W celu osiągnięcia przedstawionej powyżej wizji, a także celów rewitalizacji obszarów gminy w oparciu o identyfikację potrzeb społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a także możliwości inwestycyjnych, przedstawiono listę projektów głównych przewidzianych do realizacji w perspektywie czasowej 2017-2023.

W poniższych tabelach wskazano kluczowe dla procesu rewitalizacji przedsięwzięcia główne i uzupełniające oraz projekty rewitalizacyjne nastawione na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów.

Tabela 13. Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne na obszarze rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Przedsięwzięcie (nr, nazwa)	Nazwa projektu (nr, nazwa)	Typ projektu, S-społeczny PF – przestrzennie - funkcjonalny	Opis projektu					
				Podmioty realizujące projekt	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Szacowana wartość	Prognozowane rezultaty	Sposób oceny i zamierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Cel rewitalizacji: 1. Ograniczenie na obszarze rewitalizacji problemów społecznych związanych z wykluczeniem społecznym i bezrobociem									
Kierunki działań: 1.1. Działania na rzecz integracji społecznej									
Brzuze,, Ugoszcz	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	1. Zajęcia świetlicowe	S	Gmina Brzuze	Zakres: działania organizujące czas wolny, działania edukacyjne przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu dla różnych grup wiekowych, oferta pobudzająca aktywność edukacyjną, kulturalną i rekreacyjną, wycieczki, spotkania, wyposażenie w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne, , doradztwo psychologiczne, porady, zajęcia socjoterapeutyczne	Sołectwo Brzuze dz. 100/26, dz. 100/9, 96/5 (świetlica w Brzuzem, teren przy jeziorze Sołectwo Ugoszcz dz. 157/91, 73/1, 171/4	100 000,00	Liczba osób objętych wsparciem w programie integracji – 20 Liczba osób u których wzrosła aktywność społeczna - 20	Ocena frekwencji na podstawie list obecności
Ostrowite	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	1. Aktywizacja międzypokoleniowa	S	Gmina Brzuze	Zakres: działania organizujące czas wolny, działania edukacyjne przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu dla różnych grup wiekowych, oferta pobudzająca aktywność edukacyjną, kulturalną i rekreacyjną, wycieczki, spotkania, wyposażenie	Sołectwo Ostrowite dz. ewid. nr 194/10 dz. 195/11 (Dom Kultury, teren przy jeziorze)	50000,00	Liczba osób objętych wsparciem w programie integracji – 15 Liczba osób u których wzrosła aktywność społeczna - 15	Ocena frekwencji na podstawie list obecności

					w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne, , doradztwo psychologiczne, porady, zajęcia socjoterapeutyczne				
Brzuze	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	2. Aktywizacja społeczna osób starszych	S	Gmina Brzuze	Zajęcia edukacyjne, spotkania kulturalne, wyjazdy kulturalne i turystyczne	Brzuze dz. 100/26, dz. 100/9, 96/5 (świetlica w Brzuzem), cały obszar rewitalizacji	50 000,00	Liczba osób wsparciem w programie integracji – 105 Liczba wycieczek – 3	Ocena frekwencji na podstawie list obecności
Brzuze	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	3. Opieka nad osobami starszymi i osobami niepełnosprawnymi	S	Gmina Brzuze	Prowadzenie działań w zakresie szeroko pojętej opieki i pomocy osobom starszym na obszarze rewitalizacji	Cały obszar rewitalizacji	100 000,00	Liczba osób wsparciem w programie – 15	Liczba osób objętych wsparciem na podstawie prowadzonych list
Ostrowite	1.1.2. Wsparcie dzieci i młodzieży	4. Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne dla dzieci	S	Gmina Brzuze	Rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, w tym sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych oraz organizowanie wypoczynku dla dzieci	Cały obszar rewitalizacji	50 000,00	Liczba osób wsparciem w programie – 20	Ocena frekwencji na podstawie list obecności
Kierunki działań: 1.2. Zmniejszenie poziomu bezrobocia									
Brzuze	1.2.1. 2. Aktywizacja społeczno – zawodowa	5. Aktywizacja społeczno – zawodowa	S	Gmina Brzuze	Zakres: kursy i szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe, doradztwo psychologiczne, spotkania, wyjazdy podnoszące aktywność zawodową	Sołectwo Brzuze dz. 100/26, dz. 100/9, (świetlica w Brzuzem	150 000,00	Liczba osób objętych wsparciem w ramach projektu - 15 Liczba szkoleń – 2	Ocena frekwencji na podstawie list obecności, Liczba osób uzyskujących kwalifikacje – 15 na podstawie wydanych dokumentów potwierdzających ich

									uzyskanie kwalifikacji
Cel rewitalizacji: 2. Utworzenie miejsc na cele aktywizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji i gminy									
Kierunki działań: 2.1. Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do potrzeb mieszkańców									
Ostrowite	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	6. Dostosowanie Domu Kultury do prowadzenia zajęć skierowanych do różnych grup wiekowych wraz z wyposażeniem, oraz zagospodarowaniem terenu	PF	Gmina Brzuze	Zakres projektu obejmuje: remont w celu dostosowania obiektu do prowadzenia zajęć skierowanych do wszystkich grup wiekowych, remont i wyposażenie sali widowiskowej ze sceną, zagospodarowanie terenu oraz doposażenie Domu Kultury, przebudowa, remont i doposażenie czytelnicy, adaptacja pomieszczeń dla gminnej kolekcji dóbr kultury, renowacja ekspozycji, rozwój placu zabaw i obiektów sportowych wraz z siłownią plenerową, dostosowanie obiektu do osób niepełnosprawnych	Sołectwo Ostrowite dz. ewid. nr 194/10	1 500 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (Dom Kultury)	Protokół odbioru robót
Ugoszcz	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	7. Modernizacja świetlicy w Ugoszczu	PF	Gmina Brzuze	Zakres projektu: termomodernizacja obiektu, remont i rozbudowa obiektu wraz z wyposażeniem, dostosowanie obiektu dla potrzeb niepełnosprawnych	Sołectwo Ugoszcz dz. 73/1	800 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (świetlica)	Protokół odbioru robót
Ugoszcz	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z	8. Zagospodarowanie terenu szkoły wraz z terenem przyległym	PF	Gmina Brzuze	Termomodernizacja szkoły oraz budowa sali wielofunkcyjnej z pomieszczeniami na rekreację i siłownię	Sołectwo Ugoszcz dz. 157/91	800 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt.	Protokół odbioru robót

	terenami przyległymi							(szkoła i teren przyległy)	
Brzuze	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	9. Zagospodarowanie terenu parku wraz z remontem świetlicy i wyposażeniem	PF	Gmina Brzuze	Zakres: zagospodarowanie parku, budowa alejek, urządzenie terenów zielonych, oświetlenie, systemy promocji przestrzennej, remont drogi dojazdowej do obiektu rewitalizowanego, parkingu, remont świetlicy wraz z wyposażeniem, dostosowanie obiektu do osób niepełnosprawnych	Sołectwo Brzuze dz. 100/26, dz. 100/9	1 200 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (świetlica i park)	Protokół odbioru robót
Cel rewitalizacji 3: Rozszerzenie bazy edukacyjnej i sportowej na obszarze rewitalizacji									
Kierunki działań: 3.1. Zwiększenie dostępności do usług edukacyjnych									
Ostrowite	3.1.1. Zwiększenie dostępności usług przedszkolnych	10. Adaptacja pomieszczeń szkolnych na potrzeby przedszkola wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych	PF	Gmina Brzuze	Rozbudowa, modernizacja i wyposażenie pomieszczeń szkolnych na potrzeby przedszkola, urządzenie terenów zielonych i placu zabaw	Sołectwo Ostrowite dz. 169/5	530 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (teren szkoły z terenem przyległym)	Protokół odbioru robót
Ugoszcz	3.1.1. Zwiększenie dostępności usług przedszkolnych	11. Budowa pomieszczeń na potrzeby oddziałów przedszkolnych	PF	Gmina Brzuze	Budowa i wyposażenie pomieszczeń dla oddziałów przedszkolnych	Sołectwo Ugoszcz dz. 171/4	250 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (teren szkoły)	Protokół odbioru robót
Kierunki działań: 3.2. Zwiększenie dostępności do usług sportowych									
Ugoszcz	3.2.1. Rozbudowa bazy sportowej	12. Rozbudowa bazy sportowej.	PF	Gmina Brzuze	Przebudowa boiska sportowego, boiska piłki	Sołectwo Ugoszcz dz. 157/91	800 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury	Protokół odbioru robót

					siatkowej plażowej oraz infrastruktury towarzyszącej			zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 2 szt. (boisko sportowe, boisko piłki siatkowej plażowej z infrastrukturą towarzyszącą)	
Ostrowite	3.2.1. Rozbudowa bazy sportowej	13. Modernizacja boiska, budowa stadionu lekkoatletycznego	PF	Gmina Brzuze	Modernizacja boiska, budowa stadionu lekkoatletycznego, rozbudowa bazy sportowej	Sołectwo Ostrowite dz. 169/5	800 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 2 szt. (boisko sportowe, stadion lekkoatletyczny)	Protokół odbioru robót
Cel rewitalizacji 4: Rozwój infrastruktury turystycznej pod kątem rozwoju przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji									
Kierunki działań: 4.1. Zagospodarowanie obszarów stanowiących potencjał obszaru rewitalizacji									
Ostrowite	4.1.1. Zagospodarowanie turystyczne jezior	14. Zagospodarowanie terenów rekreacji i kultury nad jeziorem Ostrowite	PF	Gmina Brzuze	Zakres projektu: budowa pomostu, promenady wokół jeziora, oświetlenia, ławki, inne prace: zieleń, chodniki, alejki, fontanna, kanalizacja, altany, zabudowa w celu ekspozycji zabytkowej lokomotywy z wagonikami i innych zbiorów o charakterze muzealnym	Sołectwo Ostrowite dz. 195/11	700 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (teren jeziora)	Protokół odbioru robót
Brzuze	4.1.1. Zagospodarowanie turystyczne jezior	15. Zagospodarowanie terenu przy jeziorze w miejscowości Brzuze	PF	Gmina Brzuze	Zakres projektu: przebudowa pomostu kąpielowego, urządzenie plaży, oświetlenie terenu, budowa alejek,	Sołectwo Brzuze dz. 96/5	500 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na	Protokół odbioru robót

					chodników, altan, boisk, i urzędzeń rekreacyjnych			rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (teren jeziora)	
Kierunki działań: 4.2. Stworzenie infrastruktury turystycznej									
Ostrowite	4.1.2. Zagospodarowanie niewykorzystanych obszarów rewitalizacji	16. Zagospodarowanie i wyposażenie ogródków działkowych w Ostrowitem	PF	Gmina Brzuze	Utworzenie przestrzeni publicznej do spędzania czasu wolnego i wypoczynku, rekreacji dla mieszkańców	Sołectwo Ostrowite dz. 194/35	100 000,00	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach – 1 szt. (teren ogródków działkowych)	Protokół odbioru robót

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Tabela 14. Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne na obszarze rewitalizacji.

Obszar Rewitalizacji	Lp.	Typ przedsięwzięcia	Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne
1	2	3	4
Cel rewitalizacji 5: Poprawa jakości środowiska obszaru rewitalizacji			
Kierunki działań 5.1.: Rozbudowa infrastruktury wodno – ściekowej			
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	1	Ś	1. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
Ostrowite	2	Ś	2. Rozbudowa oczyszczalni ścieków wraz z zagospodarowaniem terenu w Ostrowitem
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	3	Ś	3. Przebudowa azbestowych sieci wodociągowych rozbudowa, modernizacja stacji uzdatniania wody i studni głębinowych oraz budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej
Ugoszcz	4	Ś	4. Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Ugoszczu
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	5	Ś	5. Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na obszarze rewitalizacji
Kierunki działań 5.2.: Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza			

Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	6	Ś	6. Budowa ścieżek pieszo-rowerowych
Brzuze, Ostrowite	7	Ś	7. Termomodernizacja Urzędu Gminy Brzuze i świetlicy, obiektów szkolnych
Cel rewitalizacji 6: Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców			
Kierunki działań 6.1. Modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i odnowa terenów przemysłowych			
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	8	T	8. Przebudowa dróg gminnych
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	9	T	9. Budowa chodników
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	10	T	10. Modernizacja i wymiana oświetlenia ulicznego
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	11	T	11. Zagospodarowanie terenów po przemysłowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych.

12.2. Działania rewitalizacji oddziałujące na obszary zdegradowane, będące poza ich granicami

Projekt nr 1	
Nazwa Projektu	Zagospodarowanie terenu po kolejce wąskotorowej
Obszar wsparcia	przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Brzuze
Opis Projektu	W ramach projektu planuje się zagospodarowanie terenu po kolejce wąskotorowej (pas zieleni który pełnić będzie funkcje przyrodnicze, może zostać wykorzystany do rozbudowy infrastruktury technicznej – kanalizacja, wodociąg, sieć telefoniczna, oświetlenie, drogi, chodniki, parkingi, ścieżki rowerowe). Teren ten stanowi pozostałość po zlikwidowanej cukrowni.
Lokalizacja projektu	Sołectwa: Giżynek, Ugoszcz, Brzuze, Dobre, Trąbin Rumunki Projekt częściowo obejmuje tereny poza obszarem rewitalizacji
Planowany koszt	1 000 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	3.2.Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej. 3.3.Zmniejszenie terenów zdegradowanych na wskutek upadłości cukrowni.
Prognozowane rezultaty	Projekt ma na celu zrewitalizowanie opuszczonych terenów po upadku Cukrowni, której likwidacja wpłynęła negatywnie na wszystkie strefy na terenie gminy Brzuze.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba działań zrealizowanych w ramach projektu.

13. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 program rewitalizacji charakteryzuje się komplementarnością w kilku płaszczyznach:

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna projektów rewitalizacyjnych oznacza, że przy ich wyznaczaniu wzięto pod uwagę miejsce planowanej realizacji – czy jest ono zlokalizowane w granicach obszaru rewitalizacji, a także czy jego realizacja wzmocni oddziaływanie innych działań, zapewniając kompleksowe wzmocnienie realizacji danego celu na całym obszarze wskazanym do rewitalizacji.

Komplementarność przestrzenna w LPR opiera się przede wszystkim na wyborze przedsięwzięć, które będą realizowane na obszarze rewitalizacji na terenie sołectw Brzuze, Ostrowite, oraz Ugoszcz. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i na tej podstawie określenie obszaru rewitalizacji oparte zostało o analizę wskaźnikową oraz przeprowadzone konsultacje społeczne. Wszystkie podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane będą na wyznaczonym obszarze rewitalizacji na terenie sołectw Brzuze, Ostrowite oraz Ugoszcz i są z nim ściśle powiązane.

Jednocześnie stanowią odpowiedź na problemy zdiagnozowane na ww. obszarze. Dzięki realizacji zakładanych przedsięwzięć, pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze objętym LPR, ponieważ wiele z nich dotyczy miejsc lub obiektów użyteczności publicznej (szczególnie na terenie sołectwa Brzuze).

Realizacja zaplanowanych przedsięwzięć będzie zapobiegać przenoszeniu się problemów (m.in. społecznych, gospodarczych, technicznych) na pozostałe obszary gminy Brzuze. Wszystkie przedsięwzięcia wskazane w LPR będą realizowane w takim zakresie, aby wzajemnie się dopełniać.

Komplementarność problemowa

Celem wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest przede wszystkim poprawa jakości życia. Ponadto bardzo wiele zdefiniowanych projektów ma charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, przestrzennych, środowiskowych,

technicznych) – co ukazano w liście projektów podstawowych i uzupełniających w punkcie „obszar wsparcia”.

Tabela 15. Komplementarność problemowa projektów rewitalizacji.

Projekt komplementarny		
Projekt społeczny	Zintegrowany projekt infrastrukturalny	Sposób powiązania
Aktywizacja międzypokoleniowa	Dostosowanie Domu Kultury do prowadzenia zajęć skierowanych do różnych grup wiekowych, aktywizacji międzypokoleniowej wraz z wyposażeniem, oraz zagospodarowaniem terenu Zagospodarowanie terenów rekreacji i kultury nad jeziorem Ostrowite	Dom Kultury na terenie sołectwa Ostrowite zostanie dostosowany do planowanych działań społecznych związanych z aktywizacją osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych poprzez odpowiednie doposażenie. Część działań w ramach zajęć środowiskowych będzie przeprowadzona na obszarze zagospodarowanego jeziora Ostrowite
Zajęcia świetlicowe	Modernizacja świetlicy w Ugoszczu Zagospodarowanie terenu szkoły wraz z terenem przyległym	Świetlica na terenie sołectwa Ugoszcz zostanie dostosowana do planowanych działań społecznych obejmujących zajęcia socjoterapeutyczne, psychologiczne. Obiekt zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Zajęcia świetlicowe	Zagospodarowanie terenu parku wraz z remontem świetlicy i wyposażeniem Zagospodarowanie terenu przy jeziorze w miejscowości Brzuze	Doposażenie świetlicy do planowanych zajęć świetlicowych Część działań w ramach zajęć środowiskowych będzie przeprowadzona na obszarze zagospodarowanego jeziora w Brzuzem
Aktywizacja społeczna osób starszych	Dostosowanie Domu Kultury do prowadzenia zajęć skierowanych do różnych grup wiekowych wraz z wyposażeniem, oraz zagospodarowaniem terenu	Zajęcia społeczne związane z aktywizacją osób starszych będą realizowane na terenie doposażonego Domu Kultury

Źródło: Opracowanie własne.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna

W celu zapewnienia komplementarności proceduralno-instytucjonalnej konieczne jest zaprojektowanie takiego systemu zarządzania LPR, który pozwoli na współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji.

System wdrażania LPR, został opisany szczegółowo w części zarządczej dokumentu łącznie z założeniami monitoringu (rozdział 13 System realizacji PR).

Rolę operatora rewitalizacji pełnić będzie Urząd Gminy Brzuze, z kluczową rolą koordynatora LPR. Takie rozwiązanie zapewni skuteczne zarządzanie LPR oraz pozwoli na kontynuację i uzupełnienie działań podejmowanych w ramach realizacji różnych polityk publicznych. Operator rewitalizacji będzie pełnił rolę wykonawczą i zarządczą. Jednak w celu zapewnienia jak największej efektywności działań, realizacja poszczególnych zadań może zostać zlecona odpowiednim jednostkom i podmiotom (posiadającym kompetencje, uprawnienia itp.).

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna będzie przede wszystkim polegała na integracji i współpracy w ramach działań poszczególnych podmiotów (interesariuszy) zaangażowanych w proces rewitalizacji. Kluczowe znaczenie w tym zakresie będzie miała kooperacja pomiędzy operatorem rewitalizacji a poszczególnymi wydziałami Urzędu Gminy Brzuze, jednostkami organizacyjnymi i pozostałymi interesariuszami procesu. Na poziomie proceduralnym komplementarność będzie zachowana poprzez mechanizmy wpisane w regulamin prac koordynatora programu.

Komplementarność międzyokresowa

Zaplanowanie sposobu wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności 2014-2020 jest dokonywane na podstawie analizy i oceny oraz sformułowanych wniosków na temat dotychczasowego sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów.

Projekty zaplanowane w Programie są komplementarne wobec przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności na lata 2007-2013. Działania te dotyczą przede wszystkim walki z bezrobociem, ubóstwem, negatywnym zjawiskom patologii, wspieraniem przedsiębiorczości poprzez organizację kursów doszkalających dla mieszkańców. W zakresie środowiska naturalnego programy związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych/użyteczności publicznej.

Do najważniejszych zadań, jakie w latach 2007 – 2013 zrealizowano w placówkach oświatowych należą:

- modernizacja gimnazjum w Ostrowitem (wymiana okien, drzwi, docieplenie całego budynku wraz z elewacją, wymiana kotłowni, modernizacja oświetlenia wewnętrznego i zewnętrznego, remonty klas, sali gimnastycznej, szatni, kuchni, dachów, poprawa estetyki otoczenia budynków, zakup nowych urządzeń do kuchni, Internet, pracownie komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, wykonanie podjazdu dla niepełnosprawnych, utwardzenie placu kostką brukową)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Ugoszczu (docieplenie całego budynku wraz z elewacją, docieplenie dachu, wymiana drzwi, posadzek, instalacji elektrycznej, Internet, pracownie komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Trąbinie (wymiana okien, instalacji elektrycznej i oświetlenia, docieplenie budynku, remonty wewnętrzne, doposażenie kuchni, Internet, pracownie komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, ułożenie okładzin podłogowych na korytarzach i malowanie)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Radzynku (remont kotłowni i węzła cieplnego, wymiana części okien i drzwi, modernizacja instalacji elektrycznej i oświetlenia, doposażenie stołówki, Internet, pracownie komputerowe, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, dokumentacja Sali gimnastycznej)
- modernizacja Szkoły Podstawowej w Ostrowitem (wymiana i docieplenie dachu, remonty wewnętrzne wymiana instalacji elektrycznej i oświetlenia, pracownie komputerowe, Internet, pomoce dydaktyczne, instalacja alarmowa, częściowa wymiana podłóg, izolacja ścian fundamentowych z odwodnieniem)
- dokończenie remontu przedszkola.

W zakresie sfery technicznej oraz działań mających na celu poprawę funkcjonalności przestrzeni publicznej, wymienić należy: inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej poprawiająca mobilność mieszkańców, podłączeń do infrastruktury kanalizacyjnej oraz wodociągowej. Działania podejmowane w poprzednich okresach są kontynuowane w obecnym dokumencie. Doświadczenie zdobyte podczas realizacji poprzednich działań rewitalizacyjnych pozwoli na bardziej efektywne wykorzystanie środków finansowych.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania projektów rewitalizacyjnych, znajdujących się zarówno na liście projektów podstawowych jak i określonych jako projekty uzupełniające, będzie polegać na umiejętnym łączeniu własnych środków budżetowych ze wsparciem dostępnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dopuszcza się także możliwość wsparcia procesu rewitalizacji środkami prywatnymi, szczególnie w zakresie realizacji projektów uzupełniających.

14. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych

W rozdziale przedstawiono potencjalne źródła finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Brzuze oraz indykatywne ramy finansowe projektów głównych rewitalizacji.

Podstawowym źródłem finansowania działań określonych w Lokalnym Programie Rewitalizacji będą środki własne pochodzące z budżetu Gminy Brzuze. Pełna realizacja LPR wymaga jednak zaangażowania wysokich środków finansowych, często przewyższających możliwości Gminy co wiąże się z koniecznością aktywnego stosowania różnych wariantów montażu finansowego, przy udziale: środków własnych, celowych środków publicznych, instrumentów zwrotnych, a także Funduszy Europejskich.

Podstawowe źródła pozyskiwania środków zewnętrznych obejmują:

- środki Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Instrument Łącząc Europę, Europejski Fundusz na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, jak i jako niezależne źródło finansowania,
- środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
- inne środki publiczne – np. fundusze celowe z NFOŚiGW / WFOŚiGW, PFRON

- środki prywatne – np. środki wspólnot mieszkaniowych,
- kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych.

14.1 Plan finansowy LPR

W tabeli poniżej przedstawione zostały szacowane wartości projektów ujętych na liście projektów podstawowych i uzupełniających, a także potencjalne źródła ich finansowania. Z uwagi na brak szczegółowych informacji dotyczących projektów niemożliwe jest precyzyjne określenie wkładu własnego jak i źródła oraz poziomu dofinansowania zewnętrznego, stąd w tabeli pojawiają się jedynie szacowane wartości ogólne projektów. Ostateczne kwoty kosztów całkowitych i kosztów kwalifikowalnych zostaną dookreślone we wnioskach aplikacyjnych na etapie naboru wniosków o dofinansowanie w ramach poszczególnych działań, funduszy lub programów, do których dany projekt zostanie skierowany.

Tabela 16. Harmonogram i szacunkowe ramy finansowe głównych projektów rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Termin realizacji projektu	Projekt (nr, nazwa)	Typ projektu	Przedsięwzięcie (nr/nazwa)	Podmioty realizujące projekt	Szacowana wartość projektu (zł)	Poziom dofinansowania		Źródło finansowania				Działania SZOOP RPO	Poddziałania SZOOP RPO
							%	zł	EF S	EF RR	Inne (jakie?)	Środki prywatne		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	2017-2023	1. Zajęcia świetlicowe	S	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	Gmina Brzuze	100 000,00	85	85000,00	x	-	Gmina Brzuze (15 000)	-	8.2	8.2.1
Ostrowite	2017-2023	1. Aktywizacja międzypokoleniowa	S	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	Gmina Brzuze	50000,00		42500,00	x	-	Gmina Brzuze (7 500)	-		
Brzuze	2017-2023	3. Aktywizacja społeczna osób starszych	S	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	Gmina Brzuze	50 000,00	85	42 500,00	x	-	Gmina Brzuze (7 500)	-	8.2	8.2.1
Brzuze	2017-2023	4. Opieka nad osobami starszymi i osobami niepełnosprawnymi	S	1.1.1. Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem	Gmina Brzuze	100 000,00	85	85 000,00	x	-	Gmina Brzuze (15 000)	-	8.2	8.2.1
Ostrowite	2017-2023	5. Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne dla dzieci	S	1.1.2. Wsparcie dzieci i młodzieży	Gmina Brzuze	50 000,00	85	42 500,00	x	-	Gmina Brzuze (7 500)	-	8.2	8.2.1
Brzuze	2017-2023	2. Aktywizacja społeczno – zawodowa	S	1.2.1. Aktywizacja społeczno – zawodowa	Gmina Brzuze	150 000,00	85	127500,00	x	-	Gmina Brzuze (225000)	-	8.2	8.2.1
Ostrowite	2017-2023	6. Dostosowanie Domu Kultury do prowadzenia zajęć skierowanych do różnych grup wiekowych wraz z wyposażeniem, oraz zagospodarowaniem terenu	PF	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z	Gmina Brzuze	1 500 000,00	85	1 275 000,00	-	X	Gmina Brzuze (225 000)	-	6.1	6.1.2

				terenami przyległymi										
Ugoszcz	2017-2023	7. Modernizacja świetlicy w Ugoszczu	PF	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	Gmina Brzuze	800 000,00	85	680 000,00	-	X	Gmina Brzuze (120 000)	-	6.1	6.1.2
Ugoszcz	2017-2023	8. Zagospodarowanie terenu szkoły wraz z terenem przyległym	PF	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	Gmina Brzuze	800 000,00	85	680000,00	-	X	Gmina Brzuze (120 000)	-	6.1	6.1.2
Brzuze	2017-2023	9. Zagospodarowanie terenu parku wraz z remontem świetlicy i wyposażeniem	PF	2.1.1. Modernizacja i adaptacja budynków użyteczności publicznej wraz z terenami przyległymi	Gmina Brzuze	1 200 000,00	85	102000,00	-	X	Gmina Brzuze (98 000)	-	6.1	6.1.2
Ostrowite	2017-2023	10. Adaptacja pomieszczeń szkolnych na potrzeby przedszkola wraz z zagospodarowaniem terenów zielonych	PF	3.1.1. Zwiększenie dostępności usług przedszkolnych	Gmina Brzuze	530 000,00	85	450500,00	-	X	Gmina Brzuze (79500)	-	6.1	6.1.2
Ugoszcz	2017-2023	11. Adaptacja pomieszczeń szkolnych na potrzeby przedszkola	PF	3.1.1. Zwiększenie dostępności usług przedszkolnych	Gmina Brzuze	250 000,00	85	212 500,00	-	X	Gmina Brzuze (37 500)	-	6.1	6.1.2
Ugoszcz	2017-2023	12. Przebudowa boiska sportowego oraz boiska piłki siatkowej plażowej	PF	3.2.1. Rozbudowa bazy sportowej	Gmina Brzuze	800 000,00	85	680000,00	-	X	Gmina Brzuze (120 000)	-	6.1	6.1.2
Ostrowite	2017-2023	13. Modernizacja boiska, budowa stadionu lekkoatletycznego	PF	3.2.1. Rozbudowa bazy sportowej	Gmina Brzuze	800 000,00	85	680000,00	-	X	Gmina Brzuze (120 000)	-	6.1	6.1.2

Ostrowite	2017-2023	14. Zagospodarowanie terenów rekreacji i kultury nad jeziorem Ostrowite	PF	4.1.1. Zagospodarowanie turystyczne jezior	Gmina Brzuze	700 000,00	85	595000,00	-	X	Gmina Brzuze (105000)	-	6.1	6.1.2
Brzuze	2017-2023	15. Zagospodarowanie terenu przy jeziorze w miejscowości Brzuze	PF	4.1.1. Zagospodarowanie turystyczne jezior	Gmina Brzuze	500 000,00	85	425000,00	-	X	Gmina Brzuze (75 000)	-	6.1	6.1.2
Ostrowite	2017-2023	16. Zagospodarowanie i wyposażenie ogródków działkowych w Ostrowitem	PF	4.1.2. Zagospodarowanie niewykorzystanych obszarów rewitalizacji	Gmina Brzuze	100 000	85	85000,00	-	X	Gmina Brzuze (150 000)	-	6.1	6.1.2

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 17. Harmonogram i szacunkowe ramy finansowe uzupełniających projektów rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji (nr/nazwa)	Lp.	Typ przedsięwzięcia	Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne	Szacowana wartość przedsięwzięcia (zł)	Źródło finansowania			
					EFS	EFRR	Inne	Środki prywatne
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	1	Ś	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	700 000	-	4.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Ostrowite	2	Ś	Rozbudowa oczyszczalni ścieków wraz z zagospodarowaniem terenu w Ostrowitem	1 500 000	-	4.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	3	Ś	Przebudowa azbestowych sieci wodociągowych rozbudowa, modernizacja stacji uzdatniania wody i studni głębinowych oraz budowa i modernizacja kanalizacji deszczowej	700 000	-	4.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Ugoszcz	4	Ś	Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Ugoszczu	1 500 000	-	4.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-

Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	5	Ś	Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na obszarze rewitalizacji	2 000 000	-	4.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	6	Ś	Budowa ścieżek pieszo-rowerowych	500 000	-	3.4	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Brzuze	7	Ś	Termomodernizacja Urzędu Gminy Brzuze i świetlicy	250 000	-	3.3	Pożyczka z WFOŚiGW	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	8	T	Przebudowa dróg gminnych	800 000	-	-	Środki własne	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	9	T	Budowa chodników	500 000	-	-	Środki własne	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	10	T	Modernizacja i wymiana oświetlenia ulicznego	500 000	-	-	Środki własne	-
Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	11	T	Zagospodarowanie terenów po przemysłowych	500 000	-	-	Środki własne	-

Źródło: Opracowanie własne.

15. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Brzuze rozumiana jako proces, będzie realizowana na etapie przygotowania programu i jego aktualizowania oraz na etapie realizacji, w tym oceny programu.

Etap przygotowania

Prace nad przygotowaniem niniejszego dokumentu oparte były na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością i instytucjami działającymi w obszarze rewitalizacji.

Podczas opracowania dokumentu wykorzystano następujące formy współpracy:

- Działania informacyjne
- Warsztaty rewitalizacyjne,
- Nabór projektów,
- Badania ankietowe,
- Wywiady pogłębione,
- Konsultacje pisemne.

Etap wdrażania

Dla prawidłowej realizacji działań przyjętych w Programie Rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Kontrolę nad prawidłową realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy będą pełnić lokalni liderzy, przedstawiciele organizacji społecznych i pozarządowych, przedsiębiorstw, itp. Angażowani oni będą w konsultacje poszczególnych projektów rewitalizacyjnych oraz na etapie oceny realizacji całego programu.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami. Nad prawidłowym przebiegiem konsultacji będzie czuwać Referat Rozwoju Urzędu Gminy Brzuze. Do jego zadań w zakresie partycypacji społecznej będzie należało przygotowanie procesu konsultacji i aktywne angażowanie przedstawicieli interesariuszy do prac nad projektami

rewitalizacyjnymi oraz nad oceną programu. Referat będzie także odpowiedzialny za organizację spotkań konsultacyjnych.

Etap monitorowania

Etap monitorowania w kontekście partycypacji społecznej został opisany w poniższym rozdziale. Koordynator, który docelowo zostanie powołany jako społeczny organ wsparcia i nadzoru nad realizacją działań rewitalizacyjnych, będzie współpracował z organami administracji samorządowej, które będą głównym wykonawcą przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

16. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja

16.1. Wdrażanie i aktualizacja

Podstawą skuteczności realizacji celów i założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji jest system jego wdrażania. Pierwszym punktem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Gminy.

Koordynatorem całego procesu wdrażania rewitalizacji będzie Urząd Gminy Brzuze, który jako instytucja samorządowa posiada odpowiedni potencjał organizacyjny oraz doświadczenie niezbędne do realizacji tego zadania, Wójt Gminy Brzuze wyznaczy pracownika (pracowników) odpowiedzialnego za wsparcie wszystkich powyższych organów w realizacji ich zadań.

Wykaz zadań wyznaczonego koordynatora:

- Współpraca ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w realizację programu,
- Koordynowanie działań projektowych wymagających jednoczesnego zaangażowania jednostek i spółek gminy oraz strony społecznej,
- Składanie wniosków i pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację projektów,
- Ocena projektów zgłoszonych do realizacji na obszarze objętym rewitalizacją pod kątem osiągnięcia celów programu,
- Przygotowywanie aktualizacji programu, w tym w szczególności wykazu projektów i przedsięwzięć,
- Promocja LPR,
- Organizacja i wdrażanie systemu monitorowania programu,
- Dokonywanie okresowych przeglądów realizacji projektów,

- Sporządzanie raportów okresowych oraz raportu końcowego z realizacji LPR,
- Współpraca z innymi referatami Urzędu Gminy w zakresie realizacji LPR.

Wdrażanie lokalnego programu rewitalizacji wymaga zaangażowania lokalnych partnerów z sektora: publicznego, społecznego i gospodarczego. Realizacja niniejszego programu wiąże się z udziałem podmiotu zarządzającego i koordynującego poszczególne działania także w procesie monitoringu i oceny programu (przede wszystkim zapewnienie zgodności z harmonogramem realizacji programu rewitalizacji).

W ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji należy monitorować zgodność jego realizacji z dokumentami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- potencjalnych konieczności zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta,
- potencjalnych konieczności zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Proces rewitalizacji, podlegać może wpływowi czynników zewnętrznych, co wymusza konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia takiej konieczności.

Aktualizacja, o ile zaistnieją ku niej odpowiednie przesłanki, dokonywana będzie co najmniej raz w roku wraz z przedłożeniem Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Programu.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące kroki:

- Zainteresowane podmioty, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach Programu lub zainteresowane podjęciem działań, w zakresie przyczyniającym się do realizacji celów rewitalizacji, zgłaszają propozycje projektów w formie pisemnej do Urzędu Gminy Brzuze,
- Wójt po skonsultowaniu z właściwymi wydziałami Urzędu Gminy, oraz po zapoznaniu się z opinią koordynatora dokonuje weryfikacji zgłoszonych propozycji i wydaje opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego działania bądź innej proponowanej zmiany do LPR,
- Odpowiedni Referat raz do roku przygotowuje dla Wójta propozycje zmian lub aktualizacji Programu,

- Jeżeli planowane zmiany wymagają: włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji – Wójt podejmuje decyzję o przystąpieniu do aktualizacji dokumentu.

Wniosek o umieszczenie projektu w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Brzuze	
Typ projektu	
☐ Inwestycyjny	☐ Społeczny
Tytuł projektu	
Lokalizacja projektu Na obszarze rewitalizacji	
Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia	
Opis projektu	
Finansowanie projektu	
Szacowany koszt realizacji	
Źródło finansowania	
Udział środków własnych	
Planowane efekty realizacji działania	
Powierzchnia odnowionych budynków	
Liczba utworzonych miejsc pracy	
Inne efekty	
Informację o wnioskodawcy	
	Nazwa
	Adres
	Tel/fax/mail
	Osoba kontaktowa

16.2. Monitoring i ewaluacja

Zapewnieniu efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych służyć będzie proces monitoringu i ewaluacji.

Monitorowanie Programu Rewitalizacji obejmuje:

- rejestrowanie rezultatów realizacji celów,
- rejestrowanie procesów społecznych, gospodarczych i przestrzennych zachodzących w obszarze rewitalizacji,
- obserwację zewnętrznych uwarunkowań realizacji Programu, w tym zmian w kierunkach polityki regionalnej i krajowej,
- rejestrowanie rezultatów projektów inwestycyjnych oraz społecznych, których realizacja wymaga przeprowadzenia wcześniejszych projektów inwestycyjnych oraz kontynuowanych projektów społecznych z poprzedniego okresu programowania.

Na podstawie danych z monitoringu przeprowadzana będzie bieżąca i okresowa ocena programu rewitalizacji, zarówno w zakresie uzyskiwanych rezultatów i aktualności przyjętych założeń.

Za przeprowadzanie procesu monitoringu odpowiedzialny będzie powołany koordynator projektu.

W ramach przeprowadzanego monitoringu konieczne będzie:

- Sporządzanie raportów z realizacji Programu Rewitalizacji,
- Publikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy Brzuze,
- Ocena ewentualnej zmiany lub aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Stopień wdrażania oraz postępy w realizacji konkretnych projektów powinny być monitorowane za pomocą karty monitoringowej projektu (karty będą wykorzystywane w trakcie sporządzania raportów monitoringowych). Przedstawiony poniżej wzór karty oceny projektów powinien zostać wypełniony przez poszczególne podmioty wykonawcze po zakończeniu realizacji projektu. Dzięki kartom monitoringowym możliwe będzie monitorowanie rezultatu z perspektywy pojedynczej inwestycji, co umożliwi opisanie i porównanie efektów w sposób przejrzysty i jednoznaczny.

Tabela 18. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.

Karta monitoringu realizacji projektu	
Podmiot realizujący projekt/podprojekt	
Nazwa projektu/podprojektu	
Opis zrealizowanych działań w roku sprawozdawczym	
Środki finansowe poniesione na realizację projektu/podprojektu w tym wartość dofinansowania [%]	
Możliwe ryzyka dalszej realizacji projektu	
Propozycje działań minimalizujących ryzyka	

Źródło: Opracowanie własne.

Po zakończeniu obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Brzuze przeprowadzona zostanie ewaluacja, która pozwoli na ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rewitalizacji, stopień, zakres oraz trwałość zmian jakie zaszły na obszarze objętym rewitalizacją na skutek wdrażania programu. Raport ewaluacyjny zostanie opracowany po zakończeniu okresu obowiązywania niniejszego programu i zakończeniu wdrażania większości ujętych w nim działań, tak aby możliwe było dokonanie rzetelnej oceny ich efektów.

Za wykonanie raportu ewaluacyjnego odpowiedzialny będzie powołany koordynator.

Przewiduje się, iż mierząc stopień zmian zachodzących na terenie objętym działaniami rewitalizacyjnymi, przy opracowywaniu raportu ewaluacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Brzuze wykorzystany zostanie zestaw wskaźników rezultatu, odnoszących się do wskaźników problemowych które zostały zaplanowane do rozwiązania w ramach LPR w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej gminy.

Lista wskaźników rezultatu została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 19. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Oczekiwana zmiana	Źródło danych
Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób	-6	Wzrost	Urząd Gminy Brzuze
Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób	6,47	Spadek	PUP w Rypinie
Liczba osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób	2,4	Spadek	PUP w Rypinie
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób	5,85	Spadek	GOPS w Brzuzem
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	5,34	Wzrost	Urząd Gminy Brzuze
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	0,47	Wzrost	Urząd Gminy Brzuze
Liczba ztermomodernizowanych obiektów użyteczności publicznej	0	Wzrost	Urząd Gminy Brzuze

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzony proces ewaluacji stanowić będzie materiał umożliwiający wskazanie działań naprawczych w procesie rewitalizacji oraz zaprogramowanie kolejnych działań rewitalizacyjnych, które powinny zostać ujęte w zaktualizowanym programie lub innym, równoważnym dokumencie.

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Brzuze.	18
Tabela 2. Formy udzielanej pomocy przez GOPS w Brzuzem w roku 2015.	27
Tabela 3. Formy przyznania pomocy społecznej rodzinom gminy Brzuze przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.	28
Tabela 4. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Brzuze.	43
Tabela 5. Charakterystyka sieci wodociągowej na terenie gminy Brzuze (stan na 31.12.2015 r.).	55
Tabela 6. Charakterystyka sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Brzuze (stan na 31.12.2015 r.).	55
Tabela 7. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy społecznej.	58
Tabela 8. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy gospodarczej.	59
Tabela 9. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej.	60
Tabela 10. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Brzuze.	61
Tabela 12. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia dla wyznaczonych obszarów rewitalizacji.	72
Tabela 13. Główne projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne na obszarze rewitalizacji.	75
Tabela 14. Uzupełniające przedsięwzięcia rewitalizacyjne na obszarze rewitalizacji.	80
Tabela 15. Komplementarność problemowa projektów rewitalizacji.	84
Tabela 16. Harmonogram i szacunkowe ramy finansowe głównych projektów rewitalizacji.	89
Tabela 17. Harmonogram i szacunkowe ramy finansowe uzupełniających projektów rewitalizacji.	91
Tabela 18. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.	98
Tabela 19. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.	999

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Brzuze.	18
Wykres 2. Liczba mieszkańców z podziałem na sołectwa na terenie gminy Brzuze w roku 2015.	23
Wykres 3. Gęstość zaludnienia na km ² sołectwa gminy Brzuze.	23
Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy Brzuze z podziałem na sołectwa.	24
Wykres 5. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2015 na terenie gminy Brzuze.	25
Wykres 6. Powody przyznania świadczeń społecznych na terenie gminy Brzuze w roku 2015.	29
Wykres 7. Liczba bezrobotnych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2014.	35
Wykres 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę imprez kulturalnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	42
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.	43
Wykres 10. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.	45
Wykres 11. Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa.	54

Spis rysunków

Rysunek 1. Podstawy prawne opracowania programów rewitalizacji oraz finansowanie działań rewitalizacyjnych.	6
Rysunek 2. Granice administracyjne gminy Brzuze.	17
Rysunek 3. Sołectwa gminy Brzuze.	20
Rysunek 4. Liczba mieszkańców gminy Brzuze w latach 2010 – 2015.	22
Rysunek 5. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niski przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	25

Rysunek 6. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	26
Rysunek 7. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	30
Rysunek 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	32
Rysunek 9. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	33
Rysunek 10. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	35
Rysunek 11. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	36
Rysunek 12. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zdarzeń drogowych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	40
Rysunek 13. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	45
Rysunek 14. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	46
Rysunek 15. „Cudowne źródło”, na źródle kapliczka zwana „kalwarią”	48
Rysunek 16. Kościół Parafialny w Trąbinie.	49
Rysunek 17. Pałac w Ugoszczu.	49
Rysunek 18. Parafia Rzymskokatolicka Św. Anny w Żałem	50
Rysunek 19. Kolekcja dóbr kultury na terenie gminy Brzuze.	50
Rysunek 20. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zabytków na 1 km ² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	52
Rysunek 21. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę budynków zawierających azbest na 1 km ² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	53
Rysunek 22. Zakwit sinic na terenie jeziora Ostrowickiego.	56
Rysunek 23. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.....	62
.....	62